

Dokumenter til Hæstrup

**Redegørelse i industrisabotage-
undersøgelsen.**

DKP OG
FRIHEDSKAMPEN

36

DOKUMENTER:

BØRGE HOUMANN 3

Beretning afgivet til Jørgen Hæstrup
6. januar 1949

SVEND WAGNER 24

Beretning afgivet til Jørgen Hæstrup
("General Johansen")
udateret - men antagelig i samme periode som
interviewet med Houmann

SVEND SCHIPPERS 38

Interview med "BOPA-Aksel" i forbindelse
med Frihedsmuseets industrisabotage-
undersøgels med supplerende spørgsmål
og svar, samt breve desangående.

ERIK S. SAXTORPH 60

Beretning om deltagelse i BOPA-sabotager
med bilag, november 1976
(Omtalte John Berthelsen er identisk med om-
talte Berthelsen, kurer i Aksel Larsen-sagen).

SVEND SCHIPPERS 67

Interview af Michael Thing
vedrørende standsning af sabotagehandlinger
under folkestrejken, juni-juli 1944

B E R E T N I N G

afgivet af

CHIEFREDAKTØR BØRGE HOUMANN

Kommunistisk medlem af

D A N M A R K S F R I H E D S R A D

Den tidligste aktivitet af delvis illegal natur, jeg erindrer under besættelsen kan jeg henføre til selve besættelsesdagen den 9.april. Jeg var dengang forretningsfører for "Arbejder-bladet", og det første, vi gjorde, var at bringe alle vore likvide midler - det drejede sig ikke om ret meget - ud i forskellige depoter spredt ud over byen og endvidere at tilintetgøre størstedelen af bladets korrespondance. Dernæst overvejede vi, hvilken stilling vi i øvrigt skulle indtage. Der var enkelte i partiet, der mente, at vi allerede på det tidspunkt skulle skrive en artikel i "Arbejder-bladet" vendt mod tyskerne, således at denne ville medføre et forbud mod partiet øjeblikkelig. Men et flertal, hvortil jeg sluttede mig, mente, at et sådant forbud ville slå partiet i stykker eller i alle tilfælde ville

gøre det vanskeligt at samle det igen, og at den rette fremgangsmåde måtte være den, at vi, hvor det var muligt og så tidligt som muligt, sagde vor mening om tyskerne, mens vi samtidig længst muligt bevarede legaliteten. Vi skulle så benytte fristen, der herved blev opnået, til at omstille partiet til illegalt arbejde. Vi nedsatte et udvalg, hvoraf jeg blev medlem. Vi afholdt i dette udvalg ca. to møder om ugen. Vi rejste landet over og talte med de ansvarlige ledere, idet vi satte dem ind i situationen og meddelte dem, at der meget pludseligt kunne ske det, at de måtte i illegalitet, hvorfor de måtte træffe de nødvendige forberedelser hertil. Hele partiledelsen fik gennem udvalget tildelt illegal bopæl og illegale træffesteder allerede i juni 1940. I juli måned købte vi hos maskinhandler Johannes Petersen med direktør Jacobsen, Nørrebros Centraltrykkeri, som mellemmand en hurtigpresse, som derefter blev omhyggeligt smurt ind, pakket og gemt væk. Endvidere købte vi 2.000.000 stykker duplikatorpapir gennem firmaet Levinson & jun. Dette blev deponeret forskellige steder i København. I juli-august måned blev det besluttet, at Aksel Larsen skulle søge kontakt med Christmas Møller for at undersøge mulighederne for at skabe en slags "Folkefront" mod tyskerne.

Med Mogens Fog drøftedes blandt andet spørgsmålet om udsendelse af et månedsskrift der på kulturel basis skulle være vendt mod den tyske besættelsesmagt. Også biblioteksdirektør Døssing rettede vi henvendelse til for at drøfte de samme problemer med ham. Omkring nytårstid 1940-41 blev vi opsøgt af Inger Merete Nordentoft, der dengang var medlem af socialdemokratiet. Hun erklærede, at hun havde rettet henvendelse til ledende folk inden for alle andre partier for at komme i gang med et arbejde vendt imod tyskerne. Men hendes bestræbelser havde været forgæves. I første omgang aftalte vi med hende, at vi kunne

benytte hendes lejlighed som mødested og evt. illegal bopæl. Efter den 22. juni 1941 blev hun partiets forbindelse til skolekredse. Den 22. juni 1941 undgik jeg arrestation, idet jeg allerede den 1. maj 1940 var flyttet fra min bopæl til en for folkeregisteret ukendt adresse, idet jeg forudså, hvilket også fremgår af det foregående, hvad der ville ske. Jeg fik den 25. juni forbindelse med Alfred Jensen, der var blevet arresteret på Samsø, men var undsluppet igen, og vore fælles bestræbelser gik nu ud på at konstatere, hvor meget der var tilbage af partiets organisationer. Kort efter udsendte vi et cirkulære til alle organisationens ledere, der endnu ikke var arresterede. Vi pålagde dem at vise forsigtighed og hellere at ligge døde et stykke tid end at foretage overlede handlinger. Da vi fik Aksel Larsen hentet tilbage fra Jylland, hvor han 22. juni havde været på sommerferie, således at også han havde undgået arrestation, besluttede vi regelmæssigt at udsende et illegalt blad "Politiske Månedsbreve", hvis første nummer udkom i august. Endvidere vedtog vi at udsende den tale, som kommunisterne ville have holdt på rigsdagen under behandlingen af "kommunistloven", såfremt de ikke havde været adgangsforment. Underhånden havde vi fået oplyst, at rigsdagsbetjentene havde fået strenge pålæg om at rapportere, hvis en af de kommunistiske rigsdagsmænd skulle vise sig, da man fra regeringens side regnede med, at vi ved denne lejlighed ville foretage en slags demonstration. Talen udkom som pjece, kaldet "Danske Toner", trykt i 40.000 eksemplarer under stort besvær, og den blev distribueret til hele landet og udsendt på samme dag, idet vi sendte fem kurerere ud for at poste den samtidig i forskellige byer. På dette tidspunkt drøftede vi indgående muligheden af at komme i kontakt og samarbejde med større

kredse. Med Fog forhandlede der om virkeliggørelsen af det ovenfor omtalte legale tidsskrift, der som redaktør skulle have Fog og som medarbejder blandt andet Christmas Møller, biblioteksinspektør Allerslev-Jensen m.fl. Efterhånden som tiden gik, blev det imidlertid klart, at et legalt tidsskrift ikke ville have store chancer for at opfylde sin mission, og vi besluttede i stedet for at søge skabt en kreds helst repræsenterende samtlige politiske partier, som ville stå bag et illegalt blad. Efter nogle foreløbige forhandlinger mødtes Christmas Møller, redaktør Klillerich, Aksel Larsen og jeg i efteråret 1941 for at drøfte de nærmere retningslinier, og det viste sig, at de legale (ikke-kommunistiske) kræfter var ude af stand til at udrette nævneværdigt såvel med hensyn til at skaffe personer som trykkerimuligheder. Fra december 1941 til foråret 1942 medgik en væsentlig del af min tid med at henvende mig til mennesker, om hvem vi eller Christmas Møller formodede, at de ville indgå i et samarbejde med os. Men det var forbundet med store vanskeligheder. Da Christmas Møllers navn under ingen omstændigheder måtte nævnes ved henvendelsen, eftersom han på det tidspunkt endnu var legal, og ingen kendte mig, alene af den grund, at jeg ikke kunne oplyse andet, end at jeg var kommunist og hed "Nielsen". Det lykkedes dog at få kontakt med forskellige. Døssing sagde straks ja. Chievitz gik også uden tøven ind på et samarbejde, hvorimod f.eks. en mand som læge Hoffmeyer i Slangørup truede med at sende bud efter politiet, hvis jeg ikke straks forlod hans hus. Eyvind Møller ønskede ikke at deltage. Landsretssagsfører Prytz gav tilslutning osv. osv. Men i øvrigt var der kun et ja for hver ti nej. Christmas Møller skulle undersøge provinsen, både hvad angik tilslutning af personer og trykkerimuligheder, men meddelte i marts, at han

ikke havde mulighed for at skaffe hverken det ene eller det andet. Det første nummer af "Frit Danmark" kom i april 1942 og blev fremstillet af det kommunistiske parti. Den indledende programartikel var skrevet af Christmas Møller, efter retningslinier, der var aftalt mellem Chievitz, Døssing, Prytz, Aksel Larsen, Kiillerich, Christmas Møller selv og mig på et møde hos Chievitz. Der var fra alle sider ønske om, at bladet skulle fremtræde trykt, da de legale medlemmer ikke kunne skaffe mulighed herfor, fandt jeg frem til Glumsø Bogtrykkeri, hvis indehaver, bogtrykker Pedersen, indgik på at trykke bladets tredje nummer, mens nummer 1 og 2 var blevet duplikeret. Takket være politiets nidkærhed og anvendelse af en stikker i Næstved blev Pedersen arresteret allerede efter det ene nummer, og helt frem til 1944, da "Frit Danmark" efterhånden fik oprettet sit eget trykkeri og fik etableret forbindelse med trykkere i provinsen, blev bladet fremstillet af det kommunistiske partis trykkeri.

For eftertiden kan det måske have sin interesse at vide, at bogtrykker Pedersen, der naturligvis blev straffet for sin andel, og som følge deraf måtte se sin forretning gå stærkt tilbage, efter kapitulationen fik sin papirtildeling udmålt i forhold til den periode, hvor han som følge af sin arrestation kun anvendte forholdsvis lidt papir, således at hans indsats ved denne lejlighed dels aldrig blev anerkendt, dels bragte ham et betydeligt tab fremover i tiden.

I december 1941 kom der via Mogens Fog besked om, at to faldskærmsfolk ville blive sat ned i Danmark, og jeg fik til opgave fra kommunistiske side at kontakte dem. Kontakten mislykkedes imidlertid, da Hammer udeblev fra det aftalte møde og senere i en lille note meddelte mig, at han følte sig usikker over for kommunisterne, hvorfor han

ikke turde optage noget samarbejde.

I december 1941 publicerede vi i samarbejde med de kommunistiske studenter Steinbecks "Månen er skjult". En af de første måneder af 1942 havde vi indkaldt nogle kammerater fra provinsen samt nogle fagforeningsfolk fra København til et større møde for at diskutere den taktik, der fremover skulle anlægges. Der var i partiet almindelig stemning for at gribe til andre midler end illegale blade. Her og der havde man påbegyndt sabotage med anvendelse af de primitiveste midler, tændstikker og hjemmelavede brandbomber. Vi enedes på mødet om, at tiden endnu ikke var inde til almindelig sabotage, men at man burde forberede stemningen gennem mindre aktioner og valgte den 9. april 1942 som dagen, hvor man passende kunne forsøge en landsomfattende demonstration også gennem sabotage. Resultatet blev de fleste steder, at de udpegede sabotører vendte tilbage belagt med fosfor på hænder og klæder og havde pådraget sig alvorlige brandsår, hvorimod der ikke skete større skader på tyskerne. Heller ikke den kommunistiske parole om, at holde to minutters stilhed, der denne dag blev udsendt for første gang havde vi synderligt held med. Holdningen i befolkningen viste sig på det tidspunkt endnu at være i det væsentlige passiv. Vi gik efter disse erfaringer i gang med at fremstille bedre brandbomber, men uden væsentligt held, da det var umuligt for os at få aluminiumspulver, vi anvendte, til at indgå en fornuftig blanding med brændstoffet.

Kort efter den 9. april, så vidt jeg husker i maj 1942, besluttede vi inden for partiet at udskille særlige grupper, der kun skulle beskæftige sig med sabotage og i første række med sigte på at lægge tyske transporter gennem Danmark hindringer i vejen. Afsporingen af toget ved Espergærde blev et af resultaterne af disse gruppers aktivitet.

Grupperne erhvervede efterhånden også mindre mængder af sprængstof, blandt andet blev der af en af grupperne stjålet trotyl fra Faxe Kalkbrud, og grupperne fik kontakt med Rottbøll uden at jeg havde meget med dette at gøre direkte.

I maj 1942 var Christmas Møller rejst, efter at han to dage i forvejen havde forsikret Aksel Larsen og mig om, at han ikke påtænkte udrejse fra Danmark, og at han under alle omstændigheder i god tid forinden en sådan ville meddele os det, så vi kunne drøfte de retningslinier, hvorefter arbejdet inden for "Frit Danmark" skulle føres videre. Da det viste sig, at hverken han eller Kiillerich havde gjort nævneværdige forsøg på at skaffe "Frit Danmark" forbindelser i provinsen, tog jeg en samtale med direktør Carl V. Jensen, der resulterede i, at han foretog en rejse til Jylland og Fyn, hvor han gennem partiets forbindelser skabte kontakt med mennesker landet over, der var villige til at danne "Frit Danmark"-grupper. Efter hans hjemkomst blev Elias Bredsdorff engageret som "Frit Danmark"s rejsesekretær. Efter Christmas Møllers afrejse formidledes forbindelsen til de legale via Kiillerich. Men i november måned umiddelbart efter arrestationen af "Frit Danmark"s hovedledelse mødtes jeg med Kiillerich hos Kate Fleron, hvor også Hammer var til stede. Kiillerich meddelte her, at han sandsynligvis blev nødt til at rejse, og at Kate Fleron ville overtage hans arbejde og formidle de forbindelser, han hidtil havde formidlet. Det blev ligeledes vedtaget, at Mogens Fog nu skulle gå direkte ind i "Frit Danmark"s redaktionsudvalg. Hammer var fortsat ikke interesseret i samarbejde med kommunisterne. Han var på det tidspunkt stærkt optaget af at udbygge det illegale blad "De frie Danske". Han erklærede på min forespørgsel, at han ikke rådede over sprængstoffer, våben og lignende, som kunne anvendes i sabotage mod

tyskerne. Jeg traf ham først igen efter kapitulationen

Kort før Borch Johansens afrejse i september 1942 havde jeg et møde med ham og Fog, hvor vi drøftede retningslinjerne for en kommende illegal militærorganisation, og hvor han lovede at holde os løbende underrettet om de allieredes syn på dette spørgsmål. Borch Johansen og jeg var på mange punkter uenige, idet han efter min mening tillagde militæret en alt for stor betydning, og han tildelte dette en alt for stor rolle i den påtænkte organisation.

Mordet på Rottbøll september 1942 medførte for mit vedkommende en periode af usikkerhed, idet Esther Ammundsen havde skaffet mig mit daværende logi, som jeg måtte forlade samtidig med, at hun arresteredes i forbindelse med Rottbølls død.

I sommeren 1942 gennemførtes sabotagevagtordningen og partimæssigt besluttede vi gennem fagforeninger og på anden måde at lægge denne ordning alle mulige hindringer i vejen.

Den 5. november blev Aksel Larsen og et par hundrede andre kommunister, deriblandt min kone, hvis bopæl man havde fundet frem til i foråret 1942, arresteret. Politiets bestræbelser for at finde frem til mig blev intensiveret. Som eksempel kan anføres, at man i mit hjem havde fundet et par skjorter med vaskerimærke, hvorefter man henvendte sig til samtlige københavnske vaskerier med besked om, at når vasketøj med dette mærke dukkede op, skulle politiet alarmeres. Det lykkedes dem også at finde frem til en lille rulleforretning i Illusungade, hvor jeg havde indleveret noget tøj, og hvor der blev posteret to mand, der skulle arrestere mig. Kun takket være rullekonens udtryksfulde mimik, da jeg kom ind i forretningen, undgik jeg arrestation. Vaskeriet havde opgivet, at tøjet var indleveret af den omtalte rulleforretning. Jeg måtte i november-december 1942 flytte 11 gange,

og tre af gangene var politiet der en time eller to efter, at jeg havde forladt stedet.

I september 1942 holdt Christmas Møller sin sabotagetale. Inden for "Frit Danmark"s snævre arbejdsudvalg - Kiillerich og jeg - var vi enige om at gøre meget ud af denne tale. Senere viste det sig, at en del af hovedledelsens medlemmer ikke var enige heri, og en del provinsgrupper, blandt andet Esbjerg-gruppen, sprængtes på dette spørgsmål.

I marts 1943 kom Muus til landet, og jeg traf ham første gang gennem Fog i Dyrehaven. Han ønskede at få stillet folk til rådighed til udførelse af sabotage, og vi blev aldrig helt enige om dette spørgsmål, idet han ønskede at have sin egen lille private gruppe, hvortil vi skulle levere folkene, men som kun skulle handle efter hans ordre. Han fik 6 mand stillet til rådighed. Men da det efter et halvt års tids forløb viste sig, at han behandlede dem dårligt økonomisk i måneder, hvor han ikke havde noget arbejde til dem (der var aftalt en månedlig understøttelse på 400 kroner) uanset at han selv fik rigelige pengemidler stillet til sin rådighed, afbrødes denne forbindelse med ham i nogen grad. Samtidig skaffede vi ham folk i provinsen, idet vi i Odense, Esbjerg, Aarhus og Ålborg kontaktede hans folk med nogle af vore lokale grupper. Den direkte kontakt i det daglige arbejde mellem faldskærmsorganisationen og os blev formidlet gennem tirsdagsmøder mellem Muus og mig, hvor vi drøftede de "politiske" retningslinier for modstandsarbejdet og de aktioner, som skulle gennemføres. Vanskeligheden for mit vedkommende bestod til stadighed i at få Muus til at levere det kvantum sprængstof, som vore folk anså for nødvendigt. Han ønskede nøjagtige oplysninger om, hvad der var anvendt til hver enkelt aktion, og ville ikke anerkende

"forblære". Han nærede, tror jeg, mistanke om, at vi på denne måde søgte at oparbejde et privat lager. Der var jævnlige store divergencer mellem Muus' og min opfattelse af, hvilke virksomheder der skulle saboteres. Det skete gang på gang, at jeg med udtalelser og tal fra en virksomheds personale mente at kunne godtgøre, at den udførte et stort arbejde for tyskerne, men at Muus her over for hævdede, at han lå inde med oplysninger, som viste, at virksomheden kun i meget ringe omfang leverede til tyskerne, hvorfor han modsatte sig dens ødelæggelse. Iforfra han havde sin oplysning, fik jeg aldrig at vide, men så vidt jeg forstod, fik han dem fra Ingeniør Dedichen, der igen havde dem fra Gunnar Seidenfaden, og meget ofte tror jeg, at Muus' stillingtagen var præget af samtaler med de politikere, han omgikkes, blandt andet Buhl, Hedtoft og Ole Bjørn Kraft. I det hele taget var det et stadigt stridsemne under vore samtaler, hvormeget hensyn der skulle tages til politikerne, og hvor meget vægt, der skulle lægges på deres bedømmelse af situationen. Muus hævdede, at han havde instruktioner gående ud på at skabe det snævrere mulige samarbejde med politikerne, og mange gange har jeg foreholdt ham, at han i langt højere grad samarbejdede med politikerne og refererede deres bedømmelse af situationen til sine foresatte end modstandsbevægelsens. Muus' argument var til stadighed dette, at politikerne var tvunget ud i den situation, hvori de befandt sig, at man i udlandet forstod deres stilling, at man ikke havde nogen nævneværdig tillid til modstandsbevægelsen, og at en good will fra England eller SOE var afhængig af, hvor godt et forhold der skabtes til politikerne. Tanken om et samarbejde med videre kredse var som princip ikke kommunisterne fremmed. Efter

opløsningen af Komintern 15.maj 1943 udsendte vi i juni måned et særnummer af "Land og Folk", der havde afløst "Politiske Månedsbreve", hvor vi i syv punkter erklærede, at vi var villige til at træde i forhandlinger og samarbejde med alle partier i særdeleshed med Socialdemokratiet, idet vi udtrykkeligt betonedede, at sådanne forhandlinger og et sådant samarbejde alene måtte have til formål at forene det danske folk til kamp mod den nazistiske undertrykkelse. Jeg diskuterede denne opfordring temmelig indgående med Muus ved en frokost i Tivoli, men det lykkedes ikke at overbevise ham om, at opfordringen fra vor side ikke i første række var rettet til de folk, han omgikkes og søgte sine instruktioner hos, men at vi var af den opfattelse, at der uden for den egentlige lederkreds i de forskellige partier fandtes mange, med hvem der kunne indledes et frugtbart samarbejde. I Muus' stillingtagen spillede utvivlsomt også egne personlige beregninger ind. Han fortalte mig således engang - dog på et langt senere tidspunkt - at han havde fået en aftale med Buhl, som havde givet ham løfter om en stor stilling herhjemme, når krigen var afsluttet.

Muus' ankomst medførte en forbedring af forbindelserne til England (Christmas Møller). Disse havde ikke været gode hidtil. Forud for valget 1943 havde vi dels inden for partiet, dels med "Frit Danmark"s hovedledelse ført lange diskussioner om modstandsbevægelsens stilling. Partiets opfattelse havde været den, at man skulle opfordre befolkningen til overalt at give de bedste dansksindede kandidater deres stemmer, og hvor muligheden derfor fandtes, ved opstillingen gennemtvinge fjernelse af folk som Carsten Raft, Stangerup og lignende. Her over for foreslog man fra "Frit Danmark" med England som kilde,

at man skulle stemme blankt, og at man i London var villig til at sætte propagandaapparatet i gang for denne parole. Den aften, hvor vi i partiet skulle træffe vor afgørelse, fik jeg umiddelbart før mødet gennem Fog (Schoch) besked om, at Christmas Møller personligt havde meddelt, at han gik ind for at stemme blankt, og det blev afgørende for vor stilling. Et par dage senere påbegyndte London radloagitationen for, at flest mulige skulle stemme og derigennem tilføje tyskerne et nederlag, hvilket medførte, at en stor del af "Frit Danmark"s grupper og også enkelte partiafdelinger fulgte den af os først påtænkte linie og agiterede for særligt udvalgte kandidater.

Berthel Dalgaards udtalelser til "Politiken" dagen efter valget, at befolkningen gennem sin kolossale stemmeafgivning havde bekræftet sin tilslutning til den af regeringen førte politik, vakte forbløffelse hos mange ikke-politikere og gav, tror jeg, stødet til, at man i større kredse nu begyndte at drøfte nødvendigheden af at samle frihedsbevægelsens kræfter. Udsendelsen af det ovenfor omtalte særnummer af "Land og Folk" var fra vor side ment som et indlæg i disse drøftelser. Fog underrettede mig først på sommeren om, at han var i forhandlinger til forskellige sider, blandt andet med Foss og Frode Jakobsen, hvilken sidste indtil da havde hævdet som princip, at ingen kommunist måtte optages i "Ringene". Muus og jeg drøftede også ved gentagne lejligheder mulighederne for at skabe en samling, og hans største bekymring var den, at "de andre" næppe ville gå i samarbejde med kommunister, en opfattelse, han havde fået bekræftet gennem samtaler med politikere, der over for ham havde erklæret, at ingen i Danmark nærede nogen som helst tillid til kommunisterne, og at en samling, hvori de var med, på forhånd var dømt til fiasko.

På denne tid cirkulerede vedholdende rygter om, at Sovjetunionen forhandlede med tyskerne om separاتفred, og Muus stillede mig en dag, hvad han kaldte et samvittighedsspørgsmål, som ikke han selv havde udtænkt, men som han af sine overordnede var blevet anmodet om at forelægge ikke mig personligt, men det kommunistiske parti. Man ønskede at vide, hvordan vi ville stille os i tilfælde af, at russerne gik ud af krigen. Efter en samtale med partiledelsen bad jeg Muus meddele videre, hvad jeg allerede straks havde meddelt ham personligt, at vi selvfølgelig ville fortsætte til tyskerne var ude af landet. Han kom dog ved flere lejligheder tilbage til spørgsmålet.

Folkestrejkerne landet over stod for os som tegn på, at en ændring af tilstandene måtte være nært forestående, og vi satte os i forbindelse med kommunisterne i Hørserød, dels for at advisere dem om, hvad der foregik i Danmark, dels for at bede dem holde sig klar til flugt, da det havde været overvejet at iværksætte en befrielsesaktion i tilfælde af tysk magtovertagelse. Vi fik som svar, at man i lejren var orienteret om begivenhederne, og hvad de kunne indebære, og at et tre-mands-udvalg fra lejren havde haft foretræde for embedsmænd i Justitsministeriet, samt at justitsministeren personligt havde givet sit ord på, at Hørserødlejrens ledelse i tilfælde af tysk magtovertagelse ville blive beordret til øjeblikkelig at løslade samtlige internerede. To af de internerede havde i disse dage haft tilladelse til besøg i hjemmet, og påvirket af begivenhederne havde de foretrukket at gøre sig usynlige frem for at vende tilbage til lejren. Fra lejrudvalget kom der ilbud om, at deres flugt havde gjort et meget dårligt indtryk og eventuelt kunne forværre stillingen for alle de tilbageværende, hvorfor vi satte en større aktion i gang, indfangede de to undvegne og bragte dem

tilbage til Horserød. De måtte begge med på turen til "Stutthof", og den ene af dem døde dernæst efter som justitsministeren som bekendt ikke holdt sit ord.

Så kom den 29. august. Vor partiledelse mødtes tidligt om morgenen, og vi besluttede, at jeg skulle søge at få kontakt med "Frit Danmark" for om muligt at få en fælles aktion iværksat. For os var der kun et svar: Generalstrejke. Jeg traf Schoch, Fog og Kate Fleron. De var meget betænkelige ved denne parole og mente ikke, at "Frit Danmark" som sådan kunne gå ind for den, men at man måtte nøjes med at udsende løbesedler, der opfordrede befolkningen til at give et værdigt svar. Vi kørte derpå alene frem med generalstrejke-parolen, men da det var vanskeligt for os at få fremstillet det nødvendige antal løbesedler og få dem distribueret i søndagens løb, og da arbejderne vel nok i nogen grad var lammet af truslen om bødestraf i tilfælde af udeblivelse, som tyskerne her præsenterede os for første gang, førte parolen kun til meget få og meget spredt arbejdsnedlæggelse, men har utvivlsomt haft betydning som vejledning for fremtidig optræden over for tyske overgreb.

Den 16. september mødtes jeg for første gang med de folk, der senere kom til at udgøre "Danmarks Frihedsråd". Med hensyn til "Frihedsrådet"s virksomhed kan jeg iøvrigt henvise til det offentliggjorte materiale, blandt andet den fremstilling, jeg har skrevet til "Frit Danmark"s Hvidbog, bind II.

Til supplerung af den fremstilling, som af "Frit Danmark"s ledelse var ønsket meget objektiv og ikke skrevet af kommunisten, men af "Frihedsråds-medlemmet" og medlemmet af "Frit Danmark"s hovedledelse, kan jeg her tilføje:

Hovedsvagheden ved "Frihedsrådet" var efter min opfattelse, at det ikke på noget punkt trods gentagne og ihærdige forsøg fra kommunistisk side lykkedes at nå til enighed om formuleringen af et økonomisk program for det befriede Danmark. Endnu så sent som april

1945 foranledigede vi nedsat et udvalg inden for "Frihedsrådet" med den opgave at formulere frihedsbevægelsens økonomiske og sociale krav, sådan som vi ønskede dem gennemført og virkeliggjort af den kommende regering. Men et hvert forsøg på at danne et sådant program blev kategorisk afvist af Frode Jakobsen og Huusfeldt, mens de øvrige medlemmer var mere vaklende. Om stillingen til vor deltagelse i den første regering er det vel betegnende, at da "Frihedsrådet" afholdt et af sine første møder i efteråret 1943, hvor vi diskuterede hovedretningslinierne for Frihedsbevægelsens program "Når Danmark atter er frit", stilledes der fra Frode Jakobsens side konkrete forslag om at udelukke kommunisterne fra "Frihedsrådet", fordi jeg i diskussionens løb havde udtalt, at vi kommunister i overensstemmelse med, hvad vi havde sagt i de tidligere omtalte syv punkter, var villige til at samarbejde med de politiske partier og ikke udelukkede muligheden af, at vi på et senere tidspunkt af kampen ville være nødsaget til et samarbejde med politikerne. Frode Jakobsens forslag blev dog nedstemt, og "Frihedsrådet"s medlemmer nøjedes med at udtale deres forundring over vor holdning.

Om end "Frihedsrådet"s beslutning altså fremtrådte som enstemmige vedtagelser, var det dog ikke altid, at vi fra kommunistisk side var enige i de beslutninger, der blev truffet, men af hensyn til samarbejdet bøjede vi os og gik ind for flertallets synspunkter. Dette gælder blandt andet udnævnelsen af general Gørtz til øverstkommanderende over den illegale hær, der blev forelagt rådet nærmest som et diktat fra SHAFF. Opbygningen af en illegal hær blev først drøftet i "Frihedsrådet" sent på året 1943. Rådet besluttede her at nedsætte et M-udvalg til videre udarbejdelse af de nærmere planer. Allerede i sommeren 1943 var jeg gennem Kate Fleron blevet ført sammen med en repræsentant for O-grupperne, en højerestående søofficer, som havde til opgave at orientere sig om

kommunisternes villighed til at deltage i den eventuelle opbygning af en illegal hær. Under samtalerne pointerede han gang på gang, at han talte privat eller højst på et par kammeraters vegne. Senere blev det oplyst, at det var efter samtale med Vedel, han havde optaget kontakten. Selv havde vi allerede fra efteråret 1942 som tidligere nævnt arbejdet med planer om at skabe militært formerede grupper på alle arbejdspladser, og Svend Nielsen var umiddelbart efter sin flugt fra Hørserød gået i gang med dette arbejde. Resultatet heraf var, at der i efteråret 1943 på et stort antal københavnske arbejdspladser og tillige på en række arbejdspladser i provinsen fandtes grupper, under kommunistisk ledelse. Vanskeligheden havde hele tiden været at få disse grupper, som var besjælet af en enestående utålmodighed, i gang med et eller andet, og det mindste, de forlangte var at få undervisning og træning i anvendelse af skydevåben og sprængstof. Først hen på sommeren 1943 lykkedes det os i samråd med Muus og hans folk at dæmpe i alt fald noget af deres utålmodighed, idet Muus stillede forskelligt demonstrationsmateriale til rådighed og ofte tillige instruktører, som blev sendt rundt i privathjem, hvor vi havde samlet folkene til teoretisk undervisning. Det var disse grupper, deres styrke og deres bevæbning, man fra militæret side var interesseret i at erfare noget om, og man stillede sig meget skeptisk, hvilket man i øvrigt også senere gjorde i "Frihedsrådet", til vore absolut sandfærdige oplysninger om bevæbningen.

Da vi i rådet var vidende om, at der samtidig dannedes tilsvarende grupper, blandt andet af "Hjelper Danske", at der var tilløb til dannelse af væbnede grupper inden for "Frit Danmark"s organisation og da Frode Jakobsen på det tidspunkt længe havde haft kontakt og ført forhandlinger med Hærens og Flådens illegale organisationer, var det, at man enedes om at nedsætte det omtalte M-udvalg for at foretage en koordination. Men fra kommunistisk side var vi ikke

tillfreds med og har aldrig nogen sinde bifaldet den form, hvorunder man valgte at lede grupperne, idet man efter vor mening i alt for høj grad byggede på officerskorpset og i mange tilfælde på personer, som havde vist sig alt andet end modstandsindstillet. På samme tidspunkt opstod rygter om, at kommunisterne smuglede våben til landet. Disse våben var næppe uden forbindelse med diskussionen om, hvem der skulle have ledelsen i M-grupperne. Det viste sig, at Arne Sørensen var ophavsmanden til rygterne, hvilket han i et møde i "Frihedsrådet" bekendte og beklagede.

Den dominerende rolle, officerskorpset kom til at spille, gav anledning til utallige gnidninger, og højdepunktet heraf nåedes, da Schødt Eriksen ved fordeling af den første virkelige våbensending fra Sverige i august 1944 reserverede hele sendingen til officersgrupperne. I "Frihedsrådet" medførte dette, efter at vor repræsentant i K-udvalget, Svend Wagner, havde refereret sagen til Fog, at jeg på et "Frihedsråd"smøde hvortil var indkaldt en repræsentant for general Gørtz, erklærede, at såfremt dette forhold gentog sig, eller der ved en fremtidig

fordeling af våben skete selv den mindste smule favorisering af særlige grupper, måtte samarbejdet ophøre. Samtidig udarbejdedes regulativ for, hvordan fremtidige våbenfordelinger skulle foregå. Dette blev dog aldrig fulgt af Schødt Eriksen.

I september 1944 meddelte Muus "Frihedsrådet", at han 1. maj samme år havde modtaget en henvendelse fra England og Amerika til Kongen gående ud på, at man tilbød Danmark optagelse i de allierede nationers række. Han havde forhandlet med Buhl og enkelte andre politikere, men ikke fundet sig bemyndiget til at forelægge sagen for "Frihedsrådet". Nu i september kunne han røbe sagen, efter at Sovjetunionen havde nægtet at give sin tilslutning. Samtidig foreslog han, at alle kræfter nu blev sat

ind på at ændre Sovjetunionens holdning, og han oplyste, at han i forbindelse med Dedichen, som også kendte sagen, havde udarbejdet udkast til en samlet henvendelse fra politikerne og "Frihedsrådet", stilet til Sovjetunionens regering, hvori man anmodede om anerkendelse med påberåbelse af det 'snævre samarbejde', som nu var i gang. Jeg nægtede at medvirke til afsendelse af en sådan erklæring og forhandlingerne herom fortsatte til først i januar 1945. Fra kommunistisk side var synspunktet dette, at vi ved en sådan henvendelse, der ikke indeholdt en eneste sætning, hvori politikerne beklagede deres hidtidige stilling, ville medvirke til over for offentligheden at rense dem og give dem absolution for, hvad de hidtil havde bedrevet. 23. december 1944 afholdt det, der på det tidspunkt var tilbage af "Frihedsrådet" et møde med kun dette spørgsmål på dagsordenen, og da vi skiltes, var "Frihedsrådet" egentligt sprængt, i det såvel "Ringens", som "Frit Danmark"s repræsentanter ønskede henvendelsen afsendt, mens kommunisterne protesterede. (Ringens og "Frit Danmark"s repræsentanter var hhv. Frode Jakobsen og Bodelsen). I de første dage af januar genoptog vi drøftelserne, og omsider gik såvel "Frihedsrådet"s øvrige repræsentanter som politikerne ind på en af kommunisterne formuleret tekst, som vi dog nogle dage senere måtte fire lidt på igen. Herefter blev henvendelsen afsendt, men fra kommunistiske side med det udtrykkelige forbehold, at vi fandt dens afsendelse absolut forkastelig.

I forbindelse med forhandlingerne om Danmarks forbindelser med Sovjetunionen kan jeg kort nævne, at jeg vist nok i december 1944 blev opsøgt af Seidenfaden, som fra Stockholm kom for at meddele mig, at Døssing efter hans og andres opfattelse informerede russerne helt forkert, hvilket man tilskrev, at Døssing så længe havde

været uden snæver kontakt med modstandsbevægelsen og den udvikling, der var foregået inden for denne. Seidenfaden ønskede derfor at foreslå, at han af "Frihedsrådet" udpegedes til i særlig mission at rejse til Moskva for at korrigere Døssings efter hans opfattelse noget forældede synspunkter. Jeg meddelte ham med det samme, at jeg gerne skulle forelægge sagen i "Frihedsrådet", men at jeg ikke under nogen omstændigheder ville anbefale en sådan udsendelse, da Døssing, så vidt vi kunne dømme fra Danmark, varetog sine opgaver i nøjeste overensstemmelse med de retningslinier, der var blevet ham givet af "Frihedsrådet".

I december 1943 vendte Muus tilbage fra London med ordre om at opbygge en regulær modstandshær. Dennes opbygning var som tidligere nævnt allerede i gang. Det nye i sagen, som Muus bragte, var for det første, at der omgående skulle udpeges seks liaisonofficerer, som i løbet af få dage skulle afgå til London, og for det andet, at hæren skulle være endelig formeret i løbet af tre måneder. Den umiddelbare følge heraf var, at sabotagen stort set indstilledes, og at alle kræfter viedes M-gruppernes opbygning. I april førte Frode Jakobsen uden "Frihedsrådet"s vidende, men på "Frihedsrådet"s vegne forhandlinger i Stockholm med Hollingworth. Disse resulterede i en håndfæstning fra SHAEF's side. Kommandomyndigheden over såvel M-grupper som sabotagegrupper i landsmålestok var lokalt overgået til SHAEF. Frode Jakobsen refererede i "Frihedsrådet", at han over for englænderne havde hævdet, at det ville blive vanskeligt at få gennemført bestemmelserne, men at han for sit vedkommende ikke havde nævneværdigt at indvende imod dem. Muus førte et varmt forsvar for bestemmelserne og anbefalede dem til vedtagelse, da sagen hastede, og man i London var meget utålmodige. Fra kommunistisk side erklærede jeg,

at såfremt disse bestemmelser blev ført ud i livet, måtte man meddele London, at alle kommunistiske grupper var undtaget, da disse fremtidigt som hidtil kun ville modtage ordrer herhjemme fra. Resultatet blev, at man sendte udkastet til ændringer, og den 14. juni udsendte SHAEF 'Operationsorder number one', som i nogen grad tog hensyn til de af "Frihedsrådet" affattede ønsker, men mod hvilken der fra kommunistisk side kategorisk protesterede over for bestemmelsen om, at "Frihedsrådet" ikke måtte blande sig i nogen som helst af gruppernes handlinger. Disse skulle efter ordre alene dirigeres fra London gennem koder, som kun var regionslederne og ikke "Frihedsrådet"s medlemmer bekendt. I det vi godtog Muus' forsikring om, at det hastede med sagen - der herskede på det tidspunkt faktisk den opfattelse, at invasionen kunne ventes når som helst - gik vi ind på et kompromis, og "Frihedsrådet"s medlemmer fik meddelt kodeordene til de forskellige regionsledere, og det blev bestemt, at SHAEF's ret til at dirigere gruppernes aktioner først trådte i kraft i tilfælde af invasion i Danmark eller tilsvarende operationer, som kunne retfærdiggøre at SHAEF overtog kommandoen over samtlige vesteuropæiske modstandsstyrker. Nogen tid senere erfarede det, at størsteparten af de tyske grupper af alle slags havde været sat i højeste alarmberedskab fra SHAEF's side, og at enkelte havde været i aktion, hvad vi i "Frihedsrådet" stod fuldstændig uforstående overfor og bebrejdede dem, indtil vi fik besked om, at aktionen var beordret af SHAEF. På forespørgsel oplyste Muus, at det drejede sig om en generalprøve, som SHAEF havde iværksat mod den aftale, som var indgået med "Frihedsrådet", men med Muus' viden og billigelse. Det blev pålagt Muus at informere London om, at fra og med næste "generalprøve" kunne man betragte

alt samarbejde, i alt fald hvad kommunisterne angik, som afbrudt. Der var i Frihedsrådet overvejende stemning for, også fra de øvrige gruppers side, at indtage dette standpunkt.

Ovenstående usammenhængende og noget tilfældige "beretning", som er dikteret til hr. adjunkt Jørgen Hæstrup i løbet af nogle formiddagstimer, må ikke tages som en udtømmende redegørelse for min virksomhed under besættelsen, men fremstillingen af de heri gengivne forhold, står jeg inde for.

København 6.januar 1949

BØRGE HOUMANN (signeret).

B E R E T N I N G

afgivet af

OBERSTLØJTNANT S V E N D W A G N E R

(General Johansen)

Den 22. juni 1941 blev jeg, der på det tidspunkt var leder af det kommunistiske parti i Hellerup, Gentofte m.m., arresteret og tilbragte derefter perioden til den 29. august 1943, dels i Vestre Fængsel og dels i Horserødlejren. Jeg hørte til de kommunister, som den 29. august lykkedes at undslippe fra Horserødlejren, og måtte derfor 'gå under jorden'. Cirka 6-8 uger efter den 29. august blev jeg af mit parti anmodet om at gå ind i organiseringen af et militært modstandsarbejde. Jeg gik ind herpå og fik opgivet forskellige folk, som jeg kunne gå til, og som så igen skulle arbejde med at danne grupper. Delvis bestod arbejdet også i at samarbejde de grupper, der allerede på det tidspunkt var blevet dannet. København blev, så vidt jeg husker det, delt op i tre afsnit, hvoraf jeg fik arbejdet med at organisere og samle det ene af afsnittene. Tanken var, at de tre afsnit skulle koordineres, og efter en måneds forløb

kom jeg til at overtage ledelsen af organisationsarbejdet for hele København, således at samtlige tre afsnit blev underlagt mig. Arbejdet bestod i at danne grupperne og samarbejde dem, i at fremskaffe instruktionsvåben til dem og at få organiseret instruktioner i våbenbrug. Størst var vanskelighederne med at fremskaffe våben, som man dels 'organiserede' fra partiet, dels købte ad forskellige veje, f.eks. fra søfolk, og dels skaffede sig ved overfald på tyskere. Disse grupper havde intet at gøre med sabotage, der var underlagt en særlig sabotageledelse. Under arbejdet tog jeg rundt til grupperne og talte med gruppelederne, hvorimod jeg almindeligvis ikke havde forbindelse med de enkelte folk i selve grupperne. For at give et eksempel kan jeg anføre at jeg havde forbindelse med en enkelt mand fra statsbanernes kontrolværksted, og jeg husker, at han angav, at han i løbet af efteråret havde fået 200 mand organiseret i grupper, et tal, jeg dog mener, må tages med et vist forbehold, bl.a. fordi folkene dengang ofte var tilbøjelige til at overvurdere antallet af folk i deres grupper i håb om på denne måde at få større mulighed for at få tildelt de våben, som grupperne savnede så hårdt til instruktion.

Under arbejdet mødte vi gang på gang på klager over, at der var andre organisationer, der arbejdede på lignende vis med at samle grupper, og det kunne ofte give anledning til vanskeligheder. Da jeg opad til havde forbindelse med sekretær Svend Nielsen, talte jeg med ham om ønskeligheden af at få koordineret hele denne dannelse af grupper. Antagelig har han igen talt med Børge Houmann om sagen, i alle tilfælde meddelte han mig, at der var en sådan koordinering under opsejling, men at han ikke vidste, hvornår den ville komme.

I november mødtes jeg på Svend Nielsens initiativ med Fritz Møller, Jørgen Nørup og Peter Blom, og på mødet med dem, hvor Nielsen selv

var til stede, nævnte han, at der nu var mulighed for en centralisering af modstandsbevægelsen, og han angav visse retningslinier for den kommende udvikling. Han nævnte blandt andet, at der skulle være en ledergruppe for København, for Sjælland og for Fyn, mens forholdene i Jylland, der lå noget forskellige, ikke blev berørt på mødet. Nogen tid efter spurgte Svend Nielsen mig, om jeg eventuelt ville tiltræde en landsledelse, og han nævnte i den forbindelse, at man arbejdede med dannelsen af ensådan og med dannelsen af regionsledelser, og at der i hvert af disse skulle sidde en repræsentant for kommunisterne, „Frit Danmark“ og „Dansk Samling“. Jeg indvilgede i at gå ind i en sådan landsledelse, og en dag i december 1943 gav han mig besked om at møde hos kommandørkaptajn Barfod. Til stede her var Jørgen Staffeldt, Stig Jensen, faldskærmsmanden Ole Geisler og jeg selv. Mødet var af orienterende art, og formen var den, at der ikke blev valgt nogen formand, mens derimod på en vis måde Stig Jensen, der havde forbindelse dels til Frihedsrådet og dels til englænderne, hvad der fremgik af hans indlæg, blev den, der kom til at føre an i forhandlingerne. Han ridsede et perspektiv for den kommende udvikling op: Der skulle skabes en dansk modstandshær. Man skulle samle de spredte grupper og danne nye. Endvidere berørtes muligheden af at skaffe de fornødne instruktionsvåben, og det blev fra Stig Jensens og Geislers side fremført, at der kunne skaffes visse våben. Man blev derefter enige om at konstituere sig som et udvalg og arbejde med sagen, og man blev enige om, at København og Sjælland skulle have hvert sit underudvalg, der skulle sammensættes på den tidligere nævnte måde, samt at Fyn og Jylland senere skulle kobles til organisationen, idet Stig Jensen

meddelte, at han også havde forbindelser herovre. Endvidere berørte Stig Jensen muligheden af, at man fik kontakt med officererne, og han udtrykte sig i ret bitre vendinger over de officielle militære myndigheds tilbageholdenhed samtidig med, at han understregede ønskeligheden af, at man fik fat i de nødvendige instruktører fra hæren. Han antydede endvidere mulighederne af at henvende sig enkeltvis til officererne, såfremt det skulle vise sig, at officerernes tilbageholdenhed skyldtes ordrer fra de øverste kommandomyndigheder. Ligeledes fremhævede Stig Jensen betydningen af, at modstandsbevægelsens militære grupper fik den bredest mulige form, så at man fik de flest mulige folk ind i organisationen, og overhovedet vil jeg gerne fremhæve, at Stig Jensen både ved dette møde og ved senere, blev den drivende kraft inden for M-udvalget, og at han var udvalget og dermed det tidlige organisationsarbejde en meget nyttig mand som følge af sine forbindelser og som følge af sin klart udtalte modstandsånd. Ole Geisler blev præsenteret som repræsentant for englænderne, og som følge af hele den stilling, han derigennem indtog, kom også han til at spille en væsentlig rolle under forhandlingerne.

Så vidt jeg husker, blev, i tiden inden det næste møde blev afholdt, organisationen i København og på Sjælland startet med dannelsen af de to omtalte underudvalg. I København indtrådte Egil Barfod, Jørgen Nørup og dr.phil. Svend Westergård i ledelsen og i Sjællandsledelsen Anker Olesen, Peter Blom og Poul Justesen. Senere tilknyttedes oberst Tage Andersen til Sjællandsledelsen og oberstløjtnant Tiemroth til Københavnsledelsen. Senere indtrådte kaptajn Clausen fra Flåden direkte i Københavnsledelsen, ligesom der indtrådte en søofficer i Sjællandsledelsen. I Københavnsledelsen blev det efter mit indtryk hurtigt Westergård, der blev den ledende mand,

og i Sjællandsledelsen tog oberst Tage Andersen ret hurtigt føringen. Fra Sjællandsledelsen rejste Anker Olsen og Peter Blom ud på Sjælland for at danne grupper og instruere disse, lige som de fastholdt forbindelsen mellem grupperne og ledelsen. Tilsvarende skete for Københavns vedkommende.

Det næste møde i M-udvalget fandt sted ca. 14 dage efter det tidligere nævnte. Ved den lejlighed stillede oberstløjtnant Højland Christensen der af Stog Jensen blev præsenteret, idet Højland Christensen repræsenterede den danske hær. Ved dette møde blev hele våbenspørgsmålet og instruktionsspørgsmålet drøftet meget alvorligt. Blandt andet drøftede man muligheden af at få flere modtagelser af våben fra England arrangeret. Geisler fremhævede, at han lå inde med flere våben, og at han, selv om det var svært at undgå dem, gerne ville stille, hvad han kunne, til rådighed. Og jeg husker, at jeg selv kort tid derefter fik lidt sprængstof og nogle få sten-guns stillet til rådighed til instruktionsbrug. Diskussionen drejede sig som allerede i det første møde om hærens stilling, og Stig Jensen gik hårdt ind for, at hæren måtte afgive officerer til instruktion for grupperne. Højland Christensen stillede sig noget tilbageholdende, idet han erklærede, at han ikke havde den fornødne fuldmagt til at love dette, men først måtte forhøre sig om hærens stilling, og M-udvalgets medlemmer blev dels her og særligt i de efterfølgende møder noget irriterede over hærens stilling og over dette, at Højland Christensen ikke var i stand til at afgive bindende tilsagn. Irritationen vendte sig dog ikke mod Højland Christensen personlig, idet han i det store og hele personligt syntes at se problemet som M-udvalgets øvrige medlemmer. I dette andet møde deltog endvidere kommandørkaptajn Erik Rasmussen, og det viste sig, at flådens folk var væsentligt

mere aktivt indstillede og ret hurtigt, i alle tilfælde på Sjælland, fik anbragt folk rundt om i de forskellige havne, således at modstandsgrupperne kunne optage forbindelse med disse og forhandle med dem om spørgsmål, der måtte have interesse.

I et møde i midten af januar mødte Flemming Muus selv op, og han erklærede her at han var vendt tilbage fra London med en bestemt forholdsordre, som han gjorde rede for. Jeg husker, at hovedpunktet her var, at de danske modstandsstyrker allerede pr. 1.marts skulle være klar til at træde i funktion, og at denne oplysning frembragte et ramaskrig fra de fleste medlemmer, særligt fra militærfolkene, der så yderst pessimistisk på situationen, idet de gjorde gældende, at man ingen våben havde, og at det fra et militært synspunkt ville være det rene mord at sætte uuddannede folk uden blot nogenlunde bevæbning ud i aktiv kamp. Jeg husker endvidere, at Stig Jensen tog det hele mere roligt, idet han gjorde gældende, at man måtte slås med de midler, man nu engang havde, og på den måde, der nu engang var muligt, og at man kunne bekæmpe fjenden på anden måde end ved våben, idet man på utallige måder kunne genere ham, hvis det f.eks. ved invasion skulle komme til kamphandlinger her i landet, samt at man i det hele taget under alle omstændigheder måtte se at få det bedst mulige ud af situationen. Muus lovede at gøre, hvad han kunne for hurtigt at fremskaffe våben, men tilføjede dog, at han naturligvis intet kunne garantere, efter som man fra engelsk side muligvis på det tidspunkt havde hænderne fulde med andre og vigtigere opgaver. Et andet vigtigt hovedpunkt, Muus fremdrog, var at man fra engelsk side på grund af visse erfaringer, så vidt jeg husker, fra Holland eller Belgien ønskede en stærk decentralisation af hele organisationen. Tanken var, at jeg og kaptajn Ahlefeldt Møllerup,

der havde afløst Højland Christensen, skulle udføre det praktiske arbejde ved denne omorganisering, hvor hver region skulle have sin egen kode og direkte skulle underlægges SHAEF. Tanken med det var, at englænderne skulle kunne dirigere de enkelte regioner i overensstemmelse med krigsførelsens krav og efter omorganiseringen skulle Møllerup og jeg forlade landet. Stig Jensen protesterede meget voldsomt, og hele sagen herom førte både ved denne lejlighed og ved senere møder til voldsomme sammenstød mellem ham og Muss. Stig Jensens synspunkt, som vi andre støttede, var det, at det drejede sig om en ren dansk bevægelse, som vi ikke ønskede helt igennem skulle dirigeres af englænderne, og at en sådan ordning ville sætte Frihedsrådet ganske ud af spillet. Endvidere, at en sådan udvikling ville kunne hæmme hele udviklingen i Danmark og undergrave en hjemlig modstandsånd. Jeg selv var enig med Stig i disse synspunkter, og gennem samtaler, jeg havde med Houmann og med folkene i marken, forstod jeg, at der i det store og hele blandt modstandsbevægelsen var enighed om dette synspunkt.

Samtidig med disse møder deltog jeg normalt i møderne i Københavns- og Sjællandsledelsen. Her blev de rent organisatoriske spørgsmål rejst. Et af problemerne var, at det under organisationsarbejdet viste sig, at der flere steder som regel gennem Hærens officerer var dannet anti-kommunistiske grupper eller grupper, hvis opgave det var først at træde til ved en eventuel tysk kapitulation for her at opretholde ro og orden. Forholdene i Grækenland spillede i denne forbindelse nogen rolle. Hele dette organisationsarbejde blev af Anker Olesen og Peter Blom indmeldt til Sjællandsledelsen og tilsvarende erfaringer blev også gjort i København. Rapporterne herom skabte en hel del bitterhed som følge af den tendens, de viste,

og så fordi grupperne undertiden var dannet i forbindelse med rygter om, at kommunisterne skulle ligge inde med særlige våben og have politiske formål, som stred imod de i Frihedsrådet indgåede aftaler. Alle disse problemer viderebragte jeg til M-udvalget og Møllerup blev af M-udvalgets medlemmer meget hårdt trængt dels på grund af den mistillid over for modstandsbevægelsen, som dette forhold viste visse af hærens officerer, og dels fordi man fra hærens side stadig ikke var i stand til at stille flere instruktører til rådighed. Højland Christensen havde tidligere lovet at skaffe flere folk og at få standset de tendenser mod modstandsbevægelsen, der på denne måde var kommet til udvikling. Så vidt jeg antager, kom han derved til at love for meget og blev som følge heraf desavoueret af sine foresatte og måtte udtræde af M-udvalget.

Under M-udvalgets forhandlinger var det en forudsætning, at udvalget ved organisationsarbejdets afslutning skulle afløses af et K-udvalg under Frihedsrådets ledelse. Dette K-udvalg skulle have virkelig kommandomyndighed over de opbyggede styrker. Jeg blev tilknyttet dette K-udvalg, idet jeg blev en slags forbindelsesofficer mellem dette og København og Sjælland og med den opgave at opretholde forbindelserne og sørge for de våben og sprængstoffer, der kom frem, og som endnu overvejende var instruktionsvåben. Våbnene fik jeg anvist ad to veje, dels gennem kaptajnløjtnant Jørgensen for de våbens vedkommende, der efterhånden blev indkøbt i Sverige, og dels gennem Geisler for de nedkastede våbens vedkommende.

Under arbejdet mødte jeg efterhånden kaptajnerne Schødt Eriksen og Hjalp og havde et par skarpe sammenstød med dem. Sagen drejede sig om våbenfordelingen. Der havde længe været tale om en mulig våbenlevering fra Sverige, og ad

forskellige veje fik jeg at vide, at de første 500 maskinpistoler, der var kommet, og som blev indkøbt og overført til Danmark af hæren, var blevet fordelt uden om K-udvalget. Så vidt jeg forstod sagen, var de blevet udleveret til befalingsmændene, der overhovedet ikke var tilknyttet modstandsbevægelsen. Jeg opsøgte Schødt Eriksen og Hjalp og protesterede kraftigt herimod, idet jeg gjorde gældende, at både Sjællands- og Københavnsledelsen var meget indigneret over det skete og at jeg agtede at protestere over for Frihedsrådet, idet der forelå en ganske klar overtrædelse af en indgået overenskomst. Jeg klagede derpå over sagen til Svend Nielsen og blev ved den lejlighed modtaget i et møde i Frihedsrådet, hvor Fog, Frode Jakobsen og professor Chievitz var til stede. Vi drøftede problemet, og de lovede, at der ville blive givet ganske bestemte instruktioner for den fremtidige levering af våbnene. Jeg fremhævede, at vi i Sjællands- og Københavnsledelsen først og fremmest vidste, hvem der trængte til våben, og at vi stillede den betingelse, at K-udvalget for hele landet og regionsledelserne for de enkelte regioner alene skulle foretage fordelingerne. Resultatet blev et skriftligt affattet regulativ fra Frihedsrådet, der for fremtiden fastsatte de nærmere bestemmelser i overensstemmelse med disse betingelser. Dette regulativ blev tilstillet Schødt Eriksen og K-udvalget, der godkendte det, og der var herefter i det alt væsentlige ro om dette spørgsmål.

På Fyn havde jeg ret tidligt fået at vide, at forholdene her lå nogenlunde parallelt med forholdene i København, og at der her herskede en fælles overledelse, dog uden at det var de samme fraktioner som i København og på Sjælland, der var repræsenteret her. Angående forholdene i Jylland vidste vi gennem vore kommunistiske

grupper, at forholdene herovre lå helt anderledes som følge af Junckers særlige organisationsform, som jo var fremkommet, fordi han nødvendigvis havde måttet bygge sin organisation op delvis på sine personlige bekendte. Jeg var vidende om dette forhold allerede i begyndelsen af 1944. Jeg husker et møde i M-udvalget med Bennike, inden denne blev sendt til Jylland for at assistere Juncker. Til stede her var Stig Jensen, Juncker, Bennike og jeg selv, og man aftalte, at Bennike skulle assistere Juncker og særligt fungere som sprængstofekspert for denne, lige som han skulle påtage sig arbejdet med at organisere og tilrettelægge jernbanesabotagen. Efter at Bennike var rejst til Jylland, begyndte han sit organisationsarbejde. Han anvendte under dette arbejde for en stor del officerer, som blev anbragt på ledende poster i de forskellige byer. Kontakten fra ham til Schødt Eriksen blev opretholdt af kaptajn Ahnfeldt Møllerup, der ligeledes skulle varetage kontakten til K-udvalget. Det er imidlertid mit indtryk, at Ahnfeldt Møllerup først og fremmest opretholdt Bennikes forbindelse til Schødt Eriksen, hvorimod han kun svagt og modvilligt rapporterede til K-udvalget. Han måtte almindeligvis presses ret stærkt hertil. I efteråret 1944 opstod der visse vanskeligheder i Jylland idet Bennike skriftligt gennem Ahnfeldt Møllerup klagede over Toldstrups holdning. Toldstrups hovedopgave var på dette tidspunkt at varetage modtagearbejdet i Jylland, men desuden var han regionsleder i Region I. Da Bennikes klage over de vanskelige arbejdsforhold kom ind, drøftede vi sagen i K-udvalget og blev enige om, at det - også af sikkerhedsmæssige grunde - var uheldigt, at Toldstrup havde to job, der var vidt forskellige. Hovedsynspunktet var, at det var uheldigt, at han som modtagechef skulle opbygge grupper, hvis risikomoment herved

var forholdsvis stort og faren for oprulningen af dem derfor betydeligt mere sandsynlig end for de grupper, han som regionschef skulle have forbindelse med. Dobbeltstillingen medførte en unødigt risiko for militærgrupperne, der kunne blive omfattet af en oprulning af modtagegrupperne. Vi bestemte derfor i K-udvalget, at han kun skulle være modtagechef og afsende våbnene efter Bennikes anvisninger. Toldstrup følte sig tilsidesat af afgørelsen, og dette medførte, at samarbejdet mellem ham og Bennike, der jo af K-udvalget var bestemt til at skulle bestemme fordelingen af våbnene, blev meget vanskeligt. Som følge af de opståede vanskeligheder bad Muus mig om at tage derover, og jeg opsøgte dem begge. Jeg mødte først Bennike i Vejle og hørte hans referat, under hvilket han viste mig breve, hvori Toldstrup havde udtalt sig i meget sårende vendinger over for Bennike. Jeg tog derefter til Århus, hvor jeg traf Toldstrup. Toldstrup rettede en række bebrejdelser mod Bennike, som det efter hans opfattelse var umuligt at samarbejde med. Det lykkedes mig imidlertid at opnå Toldstrups godkendelse af K-udvalgets beslutning om, at han kun skulle være modtagechef, og at en sammenblanding af de to stillinger var uheldig. Derimod var Toldstrup en del mere betænkelig ved at godkende beslutningen om, at Bennike skulle varetage våbenfordelingen. Han gjorde gældende, at han dels bedre kendte behovet, og dels anførte han, at det var ham meget vanskeligt at komme i forbindelse med Bennike. Han nævnte, at hvis han havde modtaget våben, var det ofte nødvendigt for ham, at disse hurtigt blev sendt i tilfælde af, at der bød sig en eller anden gunstig lejlighed, og at han i et sådant tilfælde måtte tage en chance, som pludselig dukkede op. I et sådant tilfælde ville han være

meget hæmmet af at skulle indhente Bennikes ordre, ganske særligt fordi det var ham komplet umuligt bare nogenlunde hurtigt at komme i forbindelse med denne som følge af hele det efter hans mening urimelige sikkerhedssystem, som Bennike omgav sig med. Jeg fandt meget rigtigt i, hvad Toldstrup her fremsatte, men det svækkede hans stilling, at han havde meget store lagre, dels at flere af disse var gået tabt. Toldstrup gjorde her over for gældende, at hans våbentab, så vidt jeg husker, nu var nede på 20%, og at det lå under, hvad man arbejdede med i andre lande. Mens jeg således fik Toldstrups godkendelse af, at han skulle opgive Region I, lykkedes det mig ikke at få ham til at gå ind på tanken om våbenfordelingen, og jeg rejste herefter tilbage til København, hvor jeg rapporterede sagen forløb.

Efter et par måneders forløb tog jeg igen tilbage til Jylland, så vidt jeg husker i februar, idet Toldstrup havde nægtet at træde tilbage som regionschef. Denne gang var det Lippmann, der bad mig tage over og søge at finde en løsning og specielt prøve at bevæge Toldstrup til at træde tilbage som regionschef til fordel for oberstløjtnant Schiøller, som han selv tidligere havde udpeget og i samtale med mig på min første rejse havde omtalt i meget rosende vendinger. På denne anden rejse forelå også en anden opgave: Allerede på den første rejse havde jeg over for Toldstrup og Bennike nævnt, at man måtte se at komme væk fra den for Jylland typiske chefledelse i regionerne og over til en udvalgsledelse, ligesom der skulle laves en fælles ledelse for hele Jylland. Argumentationen herfor var den, at der ikke rigtigt var gang i rekrutteringen i Jylland, og vi sluttede heraf, at det for en del kunne ligge i, at man i regionerne i Jylland havde chefer, ikke

udvalg, og at disse ikke i samme grad som et udvalg havde forbindelse nedefter til de brede del af befolkningen. Toldstrup stillede sig imødekommende over for dette synspunkt, og det samme gjaldt tilsyneladende også Bennike, idet han dog henviste til vanskeligheden ved at lave overgangen for pludseligt, den måtte komme lidt efter lidt. I perioden mellem de to rejser var denne sag imidlertid ikke kommet videre frem, og jeg talte nu igen med Bennike om sagen, idet jeg gav ham en række adresser på de folk, der skulle ind i de forskellige ledelser. Disse adresser på de respektive fraktioner var opgivet af mig. De retningslinier, efter hvilke ledelserne nu skulle dannes, var de samme, som tidligere var brugt i København og Sjælland, og ved denne lejlighed blev for første gang repræsentanter for organisationen "Ringene" sat ind i ledelsen. Resultatet af rejsen blev iøvrigt, at Toldstrup nu gik ind på endelig at aflevere Region I.

Efter rejsen aflagde jeg en kort rapport om forholdene til general Görtz, som ønskede min opfattelse af årsagerne til divergenserne imellem Bennike og Toldstrup. Under denne samtale fremhævede jeg som min opfattelse, at vanskeligheden skyldtes i mindre grad den store aldersforskel mellem de to, som gav sig udslag i rent temperamentsmæssige forskelle mellem dem, men mere den rent praktiske måde, de græb sagerne an på. Jeg nævnede endvidere, at en af vanskelighederne skyldtes Bennikes store sikkerhedsforanstaltning, der ikke alene gjorde det uhyre vanskeligt at træffe ham, men også at få besked frem til ham, hvilket igen gjorde det uhyre vanskeligt at få organiseret en fornuftig våbenfordeling. På den anden side fremhævede jeg Toldstrups ungdommelige temperament, som ofte gjorde, at han skriftligt

udtalte sig i meget skarpe vendinger, ja ofte ligefrem reelt nægtede at rette sig efter Bennikes anvisninger, idet han henviste til, at arbejdet så ville gå i stå. Iøvrigt fremhævede jeg overfor generalen, at det var lykkedes at skabe i hvert fald en noget forsonlig stemning mellem de to parter, og henviste yderligere til, at begge nu havde hænderne så fulde af arbejde, at muligheden for et mere gnidningsløst samarbejde skulle være god.

Den 28. februar 1945 blev Københavnsledelsen taget, efterhånden som medlemmerne indfandt sig på deres mødested på Rigshospitalet. Ved et rent tilfælde var jeg ikke selv til stede ved dette møde og undgik derfor arrestation. Som følge af disse arrestationer ophørte således i løbet af en dag eller to det meste af organisationsarbejde i København, idet alle afsnitsledelserne også blev taget. Kun en afsnitsleder, der var bortrejst, undgik arrestation. Det blev derefter min opgave at genopbygge forbindelserne i København. Jeg havde da mange kontakter med gruppefraktionerne, at det i løbet af cirka en månedstid lykkedes mig at genopbygge organisationen i forbindelse med "Frit Danmark", "Dansk Samling" og den kommunistiske fraktion. Ved denne lejlighed blev "Ringene" for første gang nu repræsenteret. I den ny københavnsledelse indtrådte oberst Friis, Svend Nielsen med flere.

SVEND WAGNER

Interview med Svend Ari Schipers. Den 10.05.1979. På Frihedsmuseet. (bm)
Referat (ek).

Svend Ari Schipers ("SS") er født den 30.09.1918 i Blågårdsgade 29 i København. Han gik 7 år i folkeskole og blev herefter uddannet som håndværker. Efter læretiden blev han soldat og blev her taget til befalingsmandsskole. SS var ikke på det tidspunkt medlem af nogen politisk forening men var aktiv i sport. Han var politisk nærmest "uder ståsted", men kendte Richard Jensen og havde aftalt med denne at han, under SS's værnepligt, men inden befalingsmandsskolen, skulle til Spanien for at deltage i den spanske borgerkrig. SS rømte fra værnepligten og forsøgte at komme til Spanien over Esbjerg, men her blev han taget af dansk politi. Sagen fik ikke konsekvenser for SS, der alligevel kom på befalingsmandsskole.

Efter værnepligten blev SS arbejdsløs og han blev truet med at komme i ungdomslejr i et stenbrud på Lørnholm. I fagforeningen mødte SS Harald Nielsen, der tog SS med op på Arbejderbladet til Svend Nielsen, der "grinede ovalt" og sagde, at SS bare skulle tage til Lørnholm, så ville han få tilsendt 20 eksemplarer af DKUs blad til at dele ud. SS ville dog ikke og tog i stedet forskelligt arbejde, løse jobs, i de første besættelsesår. I 1941 meldte han sig ind i DKP, lige efter at partiet var blevet illegalt og kom her med i bladarbejde.

SS boede hos sine forældre på Engvej i Sundby og fik her henvendelse fra Heinrich Davidsen, der installerede en duplicator i SS's værelse. På det tidspunkt var det mest interne blade, der blev trykt.

Omkring begyndelsen af 1942 kom der en intern rundspørge efter folk med soldateruddannelse og kendskab til sprængstoffer. Motiveringen var floro-vunden. En dag dukkede Svend Nielsen, der var flygtet fra Horsens i forbindelse med en begravelse, op. De sludrede en hel dag og en halv nat og Svend Nielsen sagde til SS at han ville høre nærmere, eventuelt gennem Fritz Müller, der var tysk statsborger og tidligere spanskefrivillig og nu arbejdsmand på Orlogsværftet. Denne og Svend Nielsen kom med mellemrum hos SS og snakkede.

Vistnok i starten af 1943, eller i foråret, kom Svend Nielsen og forklarede, at de allierede ville lave invasion. SS måtte dog selv tænke sig til implikationerne, og Svend Nielsen gav ham besked på at få kontakt med et antal mænd og forsøge at opstille en styrke på 200 - 300 mand på Amager. Deres primære opgave skulle være at sætte sig på Lufthavnen, Orlogsværftet og Våbenarsenalet (idag Det nye Tøjhus).
 (SS nævner muligheden af at det har drejet sig om en allieret skinmanøvre)

SS fik navnene på 4 mænd, som han ikke kendte og en adresse i Århusgade, hvor han kunne hente 2 geværer. De 3 af mændene var ansat på ovennævnte steder og SS skulle instruere dem. De 4 var Frits Lærche, fyrbøder på Våbenarsenalet, Aksel, kld. "Røde Aksel" (efternavn?, anm) og den 3. hed Jensen (disse 2 var arbejdere på Orlog sværftet) og den 4. var Storm Andersen Nexø, ansat i toldvæsenet og tidligere marinekadet. (Han var blevet afskediget fra Flyvevåbnet fordi han under landing havde skadet stellet på en flyver. Med de lave militærbevillinger før krigen var straffen herfor fyring).

SS instruerede de 4 og "disse brave mænd stjal som ravne og kom med pistoler, ammunition, skaffede bøssenagere og gamle muskedunnere".

Organisationen voksede og de fik stablet grupper på benene.

Principielt var det 5-mands grupper, idet SS fandt at 8 - 12 nok havde været det ideelle i en kampsituation, men at det, når det drejede sig om civile, kunne føre til tab af overblik m.m.: "De skulle have styr på, hvem de havde med".

4 - 5 grupper udgjorde en deling eller en sektion.

Da SS af Svend Nielsen blev sat over i industrisabotagen i stedet for var organisationen vokset til 80 - 90 mand.

Storm Andersen Nexø overtog det efter SS. Lige omkring denne overgang blev SS kontaktet af faldskærmsfolk. Den ene hed Jens Peter, fhv. mineingeniør i Canada, og Ole Geisler kld. "Ingeniør Schmidt". Amagerorganisationen blev grundstammen i ANPA. Omkring dette tidspunkt fik SS også lidt kontakter med andre. Han fik besked på at møde i en købmandsforretning i Polensgade eller Bremensgade. J.H.P. Barfod var, såv. dt SS husker, også til stede. Købmanden var vistnok den købmand Kjeldsen, der sprang ud fra Shell-huset og blev kvæstet, og denne kontakt blev overgivet til Storm.

Omkring 29.08.43 havde han også kontakt med officerer i marinen (Holmen), der var indstillede på at gøre noget og efter 29.08 havde SS kontakt med dem, "Deres adgangsbillet var at det var folk, der havde vist at de ville gøre noget". Det drejede sig om underkvartermestre, mather og det var dem, der løftede bundventilerne. SS siger, at ifølge disse folk kom den officielle ordre om sænkningen efter at sænkningen havde fundet sted, og at ordren antagelig kom for at beskytte dem, der havde gjort det.

Vel nok i sommeren 43 bliver SS sat over til andet arbejde.

(Pause)

SS kendte Spræng Smith fra før krigen og mødte senere Børge Thing. Det gik således til: SS's partigruppe havde fået besked på at lave en sabotage mod Dansk Aluminiumsindustri, "en meget naiv sabotage". Det var helt

afgjort et værnemagerfirma. Gruppelederen i partiafdelingen bestemte, at 4 mand skulle udføre sabotagen. De 4 var Spuur Hansen, Kurt Brauer, Åge Brunhøj Jensen og SS. De havde aftalt at mødes ved 22-tiden, men ved 20-tiden lød nogle kæmpebrag og så var virksomheden sprængt i luften. Hos partigruppeledelsen traf SS så samme aften en mand, der sad og så meget overrasket ud. Det var Børge Thing, der havde været med 4-5 mand til at sprænge virksomheden. Det hele brændte. De var enige om, at det var nødvendigt at koordinere opgaverne for at undgå sådanne misforståelser.

(SS's gruppe havde satset på at brænde virksomheden med papir og petroleum)

Svend Nielsen kom en dag og sagde, at SS skulle overgive Amager-organisationen til sin bedste mand og selv komme til møde et sted på Frederiksberg. SS skulle bibeholde kontakten til faldskærmsfolkene.

SS traf først Brandt og siden Bøgh, Erik Saxtorph. De drøftede "op ad stolper og ned ad vægge og det var ^{meget} klart for mig, hvad det hele var for noget".

SS kendte ikke noget til opbygningen af sabotagegrupperne og de var meget forundrede over, at han ikke vidste hvem han trådte i stedet for. SS kendte ikke Egil Larsen. Det eneste han vidste var at Smith var i blandt de 4, der var blevet arresteret. Hen ad vejen fandt han ud af, at der så var foregået nogle forhandlinger. Egil havde begået den fejl at knytte sig for stærkt til nogle af de folk han ledede. Han kendte hvert eneste medlem af sine grupper.

SIDE II.

De var blevet lidt for sløpede og det gik galt (i Pile Allé, anm ek) og Egil Larsen gjorde forsøg på at gøre noget for dem. SS har dannet sig det billede at Egil Larsen, formentlig pr. telefon, har henvendt sig til tyskerne og han har formentlig lovet at ville holde op med sabotage, hvis de ville skåne dem. Tyskerne har formentlig krævet at de skulle aflevere deres udstyr. SS mener, at det har været Svend Nielsen og Johannes Hansen, der stoppede Egil Larsen.

SS's opgave blev at få hold på organisationen og eventuelt skille folk ud af organisationen, hvis det var nødvendigt. SS fik en ny kontakt i stedet for Fritz Müller og det var Jørgen Nørup, tidligere kompagnichef i Spanien og Svend Nielsens højre hånd i Københavnsledelsen, der efterhånden var dannet. Denne skulle SS kontakte jævnligt. SS fik også en anden ny kontakt, som viste sig at være Svend Wagner, "Dem skulle jeg møde næsten hver dag", der sad i Københavnsledelsen sammen med Egil Barfod.

SS havde også forbindelse til en bladgruppe, der blev ledet af en disponent i sin faders bogtrykkeri ved navn Ole....(efternavn,?) (Muligvis kld."Holm")

Villadsen hørte han ofte om, men traf ham først efter krigen.

SS's opgave var at sørge for kommunikationslinierne "for at finde ud af, hvad der foregik rundt omkring os". Først og fremmest skulle Wagner og englænderne give tips om, hvad de kunne tænke sig. Nørup havde visse kontakter rundt om i industrien og det havde disse bladfolk også, en masse kontakter. Det var Frit Danmark folk, heriblandt fru Hedvig Schultz og en Karen Bartroff, gift med Eigil Larsen, og forskellige arkitekter ingeniører fra industrien som havde mulighed for at skaffe oplysninger fra industrien. De havde et vældigt net bag sig af en-der-kendte-en, sådan at man ikke kom til at lave ^{grove} fejltagelser.

"Nedad" havde SS kontakt til Bøgh og Brandt og så på et vist tidspunkt fik han også koblet Dagdriverbanden på. Den blev ledet af "Henry" Bjarne Sørensen, og dennes næstkommanderende "Bille" (Bechgaard, am ek), som også var tidligere løjtnant i Spanien. Denne havde SS også løbende kontakt med og kunne tildele ham løbende opgaver. Af og til havde SS også forbindelse med "Martin" Evald Jensen. Denne var personlig ven med "Henry" og boede sammen med ham, selvom det var farligt. En enkelt gang har SS truffet KK. (Karakteriserer KK).

(Adspurgte): Folmer Bentsen boede på Vodroffsvej hos sin veninde, arkitekt Netterstrøm, og her flyttede også Brandt ind og boede der længe - en lang overgang boede billedhuggeren Hellemose der også.

Sabotagegrupperne fik besked på at de ikke måtte lave noget uden at spørge først "Også, ud fra den væsentlige ting at de var unge mennesker og vi havde ikke så frygteligt meget sprængstof. De kommer med forslag men de er meget disciplinerede. Ib og Tom er to meget aktive folk og de kender en masse smedelærlinge rundt omkring - og det meste krigsindustri er jo maskinindustri - og de har en masse ideer og de siver til mig. I begyndelsen spørger jeg, hvis tiden tillader det, Svend Nielsen, de skal godkendes, men en gang imellem laver vi det indne det bliver godkendt"

Det var ikke sådan at man kunne foretage en vurdering udfra hvor mange procent der blev lavet af produktionen som værnemagerarbejde. Man kunne fastslå om der var tale om leverancer eller underleverancer til våbenproduktion. SS måtte undertiden selv observere, "Det var lige som om København var en lille by". I enkelte tilfælde kom der ordre oppefra. For eksempel Torotor, Riffelsyndikatet og Globus. Der var også et bestillingsarbejde fra England, "Factory Wotan" stod der ~~påxstæix~~ (bogstaveret med "W")

"Hvad gør man? Kigger i telefonbogen og finder Wotan og kører ud og kigger på den. Det var en stor akkumulatorfabrik i Glostrup. Det var ikke rigtig til at få oplysningerOvre i nogle halvtage og skure i et hjørne stod nogle kæmpestore batterier og det var helt oplagt for mig at det var U-bådsbatterier, og det var det altså også. Jeg tænkte det var mærkeligt for det var en engelsk fabrik. "Wotan" er fastlandsnavnet for "Excite" (?) som er et stort engelsk firma. Men ordren var givet og der blev lavet en flot sabotage, og det var meget nemt, for der var ingen bevogtning på. Det viste sig, at batterierne tilhørte den danske flåde og at det ikke var en værnemager. Det viste sig, at der var en "Wotan" til, såvidt jeg husker var det Ib, der saboterede den, ude på Amager på Kastrupvej, og den fremstillede dele til gyroskoper til V-bomber og det havde englenderne fundet frem til så den saboterede vi et par dage efter.

Meget sent kom der også ordre oppefra om at forhindre tyskerne i at bruge OKs skibe i Sydhavnen til at evakuere fra Preussen, hvor russerne var under fremrykning. Der kom marinegrupper ind i billedet. Vi prøvede at sejle et skib ind under en af broerne og sænke det, men desværre var strømmen for stærk så det drev forbi. Det andet forsøg var sabotage af Langebros. Jeg var selv oppe at tale med havnedirektøren, eller hans stedfortræder, der ikke ville hjælpe med tips, men kun sige, at man kunne sprænge ^{TREKKE} ~~strækt~~ tængerne, men det var umuligt, for så skulle man foretage en langklatretur op med sprængstoffet helt udekket, og så saboterede vi den og den kunne stadigvæk drejes op og ned, men med håndkraft og det forsinkede dem de fornødne dage, selvom de fik den drejet op og lod den stå oppe. Der var, tror jeg, 11 store OK fartøjer, der gik på dieselolie. De der forsøg med at sænke skibe i havnen mislykkedes tildels og det var det, der fik tyskerne til at bevogte broerne så stærkt.

Der var også andre bestilte opgaver.

Spm: Kunne folkene sige nej?

SS: Det har jeg aldrig tænkt over. Det er aldrig sket.

" Jeg lavede et register over alle sabotørerne. Jeg registrerede dem en ad gangen og så havde jeg en mand, der havde til opgave at renskrive det. Det var hans eneste opgave, at passe på det lille kartotek. Årsagen til at jeg lavede det var at når der havde været en sabotage eller en likvidering så henrettede tyskerne 1. mand, og så oplevede vi det at nogen var kommet ind i organisationen gennem en anden, og så var han væk og vi vidste ikke hvem manden var andet end hans dæknavn. Vi oplever at der bliver henrettet 4 mand - Helsingørdrengene - og de var skaffet ind i organisationen af en, som var væk, formentlig død, og så går der indtil mange, mange dage før vi bliver klar over, at det er dem, der er blevet henrettet (navnene blev offentliggjort) og det viste sig

ovenikøbet at de først blev henrettet nogle dage efter at det havde været offentliggjort.

Så siger jeg at det går ikke mere at dø ukendt og navnløs, så jeg lavede nogle notater på rispapir som jeg opbevarede i lang tid sammen med pistol, tændstikker og benzin inden jeg fandt på at give det til denne mand at føre."

Der er aldrig over 100 mand i organisationen "for der var jo et stort gennemtræk".

Sprængstof var alt muligt forhåndenværende. Det meste var trotyl i pulverform eller i blokform. Blokkene var noget, der var stjålet fra hæren. Pulveret var købt eller stjålet. "Til sidst så vi jo også lidt engelsk sprængstof. Vores krav var hele tiden sprængstof, det var det vi manglede. Det var jo uuddannede folk. Ind med en stor ladning. Puf. Væk. Man kunne ikke altid bevikle og fordæmme. Og held i uheld, når man lavede en sprængning på en virksomhed så beskadigede man den kun overfladisk og det viste sig at være nok. Hvis man havde lavet meget effektive sprængninger så kunne man ikke bruge maskinerne mere - nu var der jo ingen der var forhoppede på at få det hurtigt i gang igen. Kun når der blev voldsom brand der blev de ødelagt fuldstændigt. Men den fremgangsmåde vi benyttede krævede meget sprængstof. I stedet for 5 kg anbragt teknisk rigtigt anbragte vi 50 kg nede på gulvet, og så: Puf.

Våben blev skaffet på forskellig vis. De første engelske våben vi så var en kæmpesendelse, der lå i kasser ude på Vanløse Godsstation, som var nedkastningsmateriel. Det var dårligt emballeret og enhver kunne se, at der var våben i. En jernbanemand i en af grupperne, vistnok Terkel kom og sagde det og vi gik ud og observerede det. Jeg tog selv først derud. Der var noget. Næsten 2 bilfulde. En hel nedkastning. De havde villet sende det med jernbane og så var det gået i stykker og så var der ingen aftagere til det. Jeg troede at det var en fælde og lod det ligge 8 - 14 dage og så hentede vi det. Det var første gang vi så engelsk. Vi fik aldrig noget tildelt.

(SS taler om den mislykkede aktion mod ammunitionstog i Glostrup=SS mener, at der var tale om et tilfælde når vognen med ammunitionen var proppet på et troppetransporttog. Aktionen blev lavet for at skaffe våben. Det var våben af en helt speciel type, der vist var fremstillet her, men i en umulig kaliber beregnet for kroaterne. Det var dårligt organiseret. Sådan går det, når man prøver at lave en militæraction med folk der ikke har forudsætninger for at foretage en sådan. Det går fint i industrisabotage, men det går galt, når man er mod tropper, der kan handle efter ordre og under disciplin.)

Den taktiske tilrettelæggelse af angrebene på Riffelsyndikatet og Globus var lavet af KK og Ole Ewé. Han (hvem? anm ek) havde fået nogle soldater ind i sine grupper, som vidste lidt om, hvordan man laver sådan noget.

Penge fik vi fra partiet. I fuld illegalitet fik man 50 kr. om måneden det første par år. En delvis illegal eller arbejdsløs fik 25 kr. om måneden, hvis han havde behov for det. Pengene kom til mig med⁸n kurer, som jeg kaldte "Frode", men der sad en parti-mand og førte regnskab med de penge de fik samlet ind. Han førte nogle meget flotte lønningslister.

Logi fik man hos behjertede mennesker og der fik de også sommetider noget med. Et stykke hen fik vi levnedsmiddelpakker fra Kirkens Korshær, som godt var klar over, at det var til illegale.

I begyndelsen var det ikke så svært at skaffe logi, men senere blev det svarere og tilsidst blev det nemt igen. Tingene blev stillet skarpere op og vi blev flere og flere, der skulle have et sted at være. Det var på lofter, kældre og på sofaer, på fire stole.

(Det er sket at en bestemt gruppe har prøvet at lave noget (pengeafpresning). SS opdagede det ved at de pludselig var velklædte og havde penge. Det var Bøghs folk og han sagde, adspurgte, "Der er jerndæksel over". Han ville ikke sige noget. SS sagde, at Bøgh havde én uge til at komme til Sverige.

EM: Er det rigtigt at BOPA stort set kun lavede likvideringer af folk, der truede selve organisationen?

SS: Ja, det er rigtigt. Vi havde et par opgaver til ovenfra, det var "Hestetyven" og så havde vi et par politifolk, der var gået over til tyskerne. (SS fortæller om likvideringen af "Hestetyven")

(Om forholdet til Holger Danske): Jeg har kun ved enkelte lejligheder truffet én af deres ledere - de havde jo skiftende ledere.

EM: Teglers tog jo 25 mand....?

SS: Nej, så mange var det ikke. Det var 6 - 7 mand, men så brugte hander var nogle, der var med begge steder, og det var ikke til at kontrollere....de sagde, "vi har hjulpet" med dette eller hint. Og så var der også nogle omvendte tilfælde, hvor de var med begge steder. Og det var farligt.

SIDE III.

SS: Folkene kunne også gå igen. Martin og Bille og Henry kendte hinanden og gik til hinanden udenom mig, når de havde brug for hjælp. Da Erling Andresen dukker op - han er politifuldmægtig og giver os mange værdifulde oplysninger til brug for sabotage - han er først hos KK, men kommer over og overtager Henrys M-grupper og så bliver Henry brugt til noget andet. Der er ikke nogen BOPA grupper i provinsen. Helsingør-drengene var kommet galt afsted i Helsingør, men da de formentlig er smedelærlinge, så finder de frem til Ole Ewé.

(RM viser "spørgeskema" om industri til sabotage)

SS: Det havde jeg glemt, men jeg har selv foranlediget, at det blev lavet. Jeg brugte dem også, hvis folk havde et tips.

Transportmidler. Cykler var det normale. Engang imellem var det nødvendigt at stjæle en bil.

Husquarnaen så vi først den 5. maj, hvor Jens Peter bandede og sagde at det var s'gu for galt, så han gav os nogle han havde i en garage ude på Nørrebro. Ved en aktion på Våbenarsenalet, som Ib og Tom lavede havde vi fået oplysning om at der lå dele til Suomi-pistoler og der fik vi mange dele, der blev tilpasset af den lille bøsse-maker. Jeg tror vi fik 30 gode maskinpistoler ud af det.

(SS finder ikke at "BOPA GUN" en var noget)

Hærens Våbenarsenal havde et lille museum for nye håndvåben, som sad på væggen. Dem hentede vi også, men det var alle mulige forskellige kalibre.

Penge : På et sent tidspunkt blev der en vis pengerigelighed og beløbet blev sat op så folk kunne klare sig. Det var Hedtoft og H.C.Hansen, der sørgede for det. Jeg har engang været ude, hvor de afleverede en mappe med mange penge til Svend Wagner, som så blev fordelt.

RM: Var du med i planerne om sikringen af Brigadens overgang?

SS: Tildels ja, tildels nej. Da Københavnsledelsen var kommet rigtigt op at stå da skete der en registrering af gruppernes antal og bevæbning. På et af de møder traf jeg en Holger Danske mand - Københavnsledelsen var blevet revet op og Oberst Tiemroth, der var den første militære rådgiver var blevet arresteret og blev erstattet med oberstløjtnant Friis, og ham havde jeg et møde med sammen med denne Holger Danske mand, hvor han talte med alle de forskellige gruppeledere for at finde ud af, hvor de skulle stationeres da man jo ikke troede, at tyskerne ville overgive sig uden kamp. Jeg husker meget tydeligt, at denne her HD-mand

der var temmelig ny, om alle disse batailloner, som han skulle have bevåbnet. Jeg ved ikke om han kunne få våben. Jeg talte aldrig mænd, jeg talte våben, for mænd var der nok af, de var villige nok. På det første møde med oberstløjtnant Friis tilbød jeg at bytte nogle af vores våben bort med sprængstof, for vi havde nogle opgaver, men ingen sprængstof og det var umuligt at få. Vi havde, for rigtige menneskepenge, købt noget plastisk sprængstof, som ikke var ret kraftigt, noget væmmeligt klister, som stenfiskere bruger, noget rødt klister. Vi havde haft en årrække til at skaffe os våben i og havde sådan set håndvåben nok. De helt aktive folk havde hver en maskinpistol og en pistol og vi havde også nogle rekylgeværer. Så fik vi altså en meget lille tildeling på et par hundrede kilo og det blev altså brugt på nogle af de sidste alvorlige aktioner. Selve afviklingen har jeg aldrig rigtig syntes om og jeg var altså lidt uvidende om, for oberstløjtnant Friis skulle tale med Børge Thing.....

(Fortsættelse af interviewet den 06.09.1979 på Frihedsmuseet)

(BM og SS sidder med DOPA-kartoteket)

SS: Det forreste navn er gruppelederen. Der står fødselsdato og undertiden også erhverv. Så står de penge de får. "PM" betyder partimedlem, og 1 U betyder illegal totalt.

Her er der en, der får 50 kr. så han får arbejdsløshedsunderstøttelse. Bagest er de døde og fyrede og nogle, der hedder Sverige og nogle, der er arresteret. "Teknisk" er folk, der ikke direkte er med i sabotagegruppe, men er våbenmekanikere og sådan. "Krim" er folk med kriminelle forbindelser, folk, der har blandet tingene sammen. Folk står kun ét sted i kartoteket.

Svend Åge Nielsen, "Bruno", som er typograf, passede kartoteket og havde også nogle reservevåben og reservesprængstoffer og han måtte altså ikke lave andre ting. Ham mødte jeg jævnligt og han modtog pengene og fordelte dem efter systemet der.

BM: Dit forhold til Brandt var jo ikke det bedste, har vi hørt?

SS: Der var ingen problemer. Altså vi var ikke altid enige. Brandt var, efter min opfattelse, ^{en}lidt ambitiøs mand, og det vil jeg ikke bebrejde ham. Men så begyndte han efter besættelsen at drive en vis form for reklame for sig selv.

BM: Men det var ikke udpræget under besættelsen?

SS: Nej. Det var simpelthen at efter krigen skiltes vore veje og vi blev

lidt uenige om, hvad der var sket. Der stod ligesom "Jeg, Brandt" på det hele og det var der også andre, der var lidt sure over. Jeg skal måske sige, at mens vi var officersskammerater sammen kom han engang til mig for at få det bragt i orden og da var det måske nok mig, der var et dumt svin og sagde, "du kan rende mig...". Jeg var også lidt stejl.

BM: Var det noget med BOPA-bogen?

SS: Nej, det var det egentlig ikke.

BM: Hvad hed kureren med pengene, Frode, i virkeligheden?

SS: Tage Revsgaard Andersen.

BM: Hvem er "Holm"?

SS: Ole Birch.

BM: Kan du kort karakterisere placeringen af disse 3 personer:

1.: Svend Wagner? Har han charge over sabotagen?

SS: Nej, ikke over sabotagegrupperne. Men vi har hele tiden noget vi koordinerer sammen, jeg laver noget for ham, og han noget for mig, fordi han har forbindelser og oplysninger. I øvrigt medvirkede han ved opbygningen af M-grupper.

BM: Det har i denne forbindelse været et problem at skille ham fra Svend Nielsen?

SS: Svend Nielsen har kommandoen. Svend Nielsen bestemmer og Svend Wagner foretager sig ikke ret meget uden at kontakte Svend Nielsen, og han har enten selv truffet beslutningen eller drøftet den med den illegale parti-ledelse og han var en hurtig, beslutsom, mand.

Angående bestilte opgaver spurgte du sidst om jeg nogensinde havde sagt nej til nogen opgave.....der var et par likvideringer. Det var fra de to faldskærmskaptajner, de havde hver én og jeg lod være, fordi de ikke ville oplyse hvorfor. Jeg spurgte Svend Nielsen og han sagde, at hvis der ikke var ordentlige oplysninger så var jeg frit stillet.

(SS fortæller om en anden likvideringsanmodning)

Vi har også gjort indsigelse overfor nogle sabotager og sagt at det kunne ikke passe og i et enkelt tilfælde var vi så ude for at englænderne sagde: den skal saboteres.

BM: Fritz Müller?

SS: Min første indgang i den form for militær aktivitet sker i 1942. Og det har jeg vist forklaret og Fritz Müller er med i ventegruppernes ~~organisatoriske forberedelse~~ organisation. Johannes Hansen har jeg ikke haft nogen forbindelse med.

(BM spørger om Frihedsrådets sabotageudvalg: Børge Houmann har sagt, at det har aldrig eksisteret?)

SS: I den periode, hvor jeg har haft ledelsen af det der foretagende er jeg selv kommet med forslagene til Svend Nielsen og har der ikke været tid, så har jeg truffet beslutningen selv. Jeg har truffet Børge Houmann da Børge. Det var Svend Nielsen, der sagde, at jeg skulle møde ham og Svend Nielsen gav aldrig direktiver om hvad man skulle gøre. Det skulle man selv finde ud af.

Opgaven lød på at befri Mogens Fog på Shell-huset. Jeg mødte Børge Houmann sammen med Villy Karlsson og denne havde en forbindelse til den værnemagtssoldat, der passede fangerne op. Så havde de altså en forestilling om at man fra den ene dag til den anden kunne lave et angreb på Shell-huset. Og selvfølgelig kunne det lade sig gøre. Men prisen? Resultatet ville være forfærdeligt. De ville jo sat'me have jævnet København med jorden dagen efter. Så rent umiddelbart sagde jeg, at vi ikke kunne gøre det. og så blev de lidt korte for hovedet. De havde jo fået fat i den tykke ende oppe på Shell-huset og var i stand til at trevle det hele op fra oven.

BM: Så er det derfor man laver luftangrebet på Shellhuset?

SS: De måtte vælge på en eller anden måde.

SS: (Om sabotageskemaerne): Grunden til at jeg fik dem lavet var, at det var nødvendigt at gå lidt systematisk frem. Når nogen kom med oplysninger - og folks fantasi den løb jo sommetider lidt stærkt - så for at få nogle konkrete oplysninger frem, eventuelt som man kunne tage kontrol på, for det var ikke usædvanligt at man fik oplysninger om den samme virksomhed, som lød fuldstændig forskelligt, så udarbejdede jeg dem der, så man havde et fornuftigt besluthningsgrundlag. Der er tre sider. De to første er til oplysningerne og den sidste er "Aktionsplan". Man kunne ikke få svar på alt, men så fyldestgørende som muligt. Det er et resultat af livets barske skoling. Hvad gjorde man forkert dér og dér? Så snart der kom én med en oplysning så, vær's'go, alt hvad du kan skaffe. Og hvis der kom to med den samme virksomhed, så kunne man

sammenligne.

(Lønningslister til BOPA. Stinkbomber nævnes. (En scrapbog? anm ek) Waffenschein. Passérseddel. Liste over nummerplader. Fast vagt under Bengt Ryhl Olsson på kommunal plads i Lundtoftegade. Kunne rykke ud når som helst. Det var resterne af dagdriverbanden med nogle tilføjelser. Materielliste dateret 31.05.44 for Dagdriverbanden. "De forlangte at få at vide, hvor meget vi havde". Flere lønningslister omtales.)

Dæknavne: Det man tilstræbte var at få korte en-stavellesnavne så man ikke skulle stå og sige "Fri-de-rich". Det tager for lang tid. "Hans", "Per", ikke?.

SIDE IV.

SS: De eneste penge vi fik det var til mændene. Dengang vi købte noget gik betalingen ikke gennem mig. Jeg tror det var Jørgen Nørup, der skaffede det og jeg tror det var ham, der betalte det, for han havde en vognmandsforretning, og da han var illegal var det hans bror, der drev det, og de havde værnemagtskørsler, så det var det, der betalte det.

Det var aftalt med mig, for så havde vi biler vi kunne køre i og vi brugte blandt andet de der vognmandsbiler til at lære de unge mennesker at køre i. Det havde vi behov for til en vis grad.

(Oversigt over telefonforbindelser til SIPO): Jeg havde nogle vældig gode forbindelser på telefonhuset.

De virksomheder de tillagde betydning fik direkte telefonforbindelse, Orlogsværftet, Nordwerk, Dansk Akkumulatorfabrik, Carltorp, Globe, osv.

I marts 45 fik vi af englænderne til opgave i løbet af 24 timer af skaife 20 "Soldbücher" for at man kunne finde ud af, hvilke tyske styrker, der var placeret hvor. Det var nær ved at blive en kostbar affære, fordi nogle af dem vidste godt, hvor det bar hen, men andre af dem var fanatikere og ville ikke give sig. En af dem havde en korttaske og satte sig til modværge. Han var officersaspirant og blev skudt ned ved frihedsstøtten. Det normale var, at hvis en tysk soldat var blevet skudt så skulle Københavns kommune betale 1 million kroner i erstatning til den tyske værnemagt, men ham her, han kostede altså mere. Dagen efter så kørte de ud på Vesterbro. Stoppede en lastbil. Folk ned af bilen. Tog de 5 nærmeste mænd. Stillede dem op ad muren og skød dem. Det var til ære for ham der. Så det var sådan lidt kostbart at gøre det. Men han fik sine 20 soldaterbøger, Ole Geisler.

Og de penge de kradsede ind, de stod på en konto, opdagede de efter krigen, og var aldrig blevet rørt.

(SS viser et mini-kamera, lavet i Letland før krigen, som tager billeder på 1 gange 1 cm, og som han fik af Jens Peter til at fotografere noget på Nordisk Fjer. SS har en eksponeret film, der ikke er fremkaldt og lover, at museet må få det engang.)

(Walkie-Talkies lavet af stjalne ting fra Philips til HIPO-fælde, plus indkøbte radiodele)

Bundne opgaver: (SS møder "Den lille Kineser" = Schødt Eriksen og får opgave: Hvis de allierede går i land i Danmark, "og tyskerne havde lagt en mineringsplan for Københavns Havn, og den tyske, dansktalende orlogskaptajn, der var havnekommandant, han hed Christiansen, havde kvarter i en stor barak på Sankt Annæ Plads og derfra gik han hver dag i civil til sin lejlighed i Vestersøhus. Opgaven lød på at iagttage ham - men den danske efterretningstjeneste kendte ham godt - men opgaven lød på at lære ham at kende og hvis det blev aktuelt så skulle vi likvidere ham, for, når chefen er væk.....)

Der skete så det pudsige at Ole Ewé, han var 18 år, skulle iagttage ham og det gjorde han i lang tid og så pludselig en dag så vendte han sig om og sagde "Dav" på dansk, "Hvordan har du det?", "Går du og passer på mig?", og så gik han igen.

EM: Mærkede du aldrig noget til dette med den skæve våbenfordeling?

SS: Nej, det var aldrig noget problem. (Det var familien Westenholz, der ejede Riffelsyndikatet og SS fortæller om møde mellem en Kaptajn Westenholz og Svend Wagner, hvor Wagner krævede våben af Westenholz, der "vred sig som en orm" og Svend Wagner sagde, at ellers ville han "komme til at dingle"=)

SS: Jeg må altså sige, at det der med maskinpistolerne, det var ikke noget problem for os. Det vi manglede var sprængstof. Vi i BOPA havde ingen mangel på våben.

(De kanoner BOPA havde var af en lidt større kaliber end den normale 20 mm kanon og var fremstillet for den jugoslaviske hær og de ville derfor sprænges, hvis man brugte den lidt mindre 20mm ammunition.

Opgaver, afslag: Skandinavisk Motor i Lundtoftegade kom fra Geisler og den havde vi undersøgt, men den ville vi ikke lave, fordi der kun stod en enkelt tysk lastbil, som var gået i stå udenfor og som de ikke repa-

rerede på.

BM: Havde Geisler andre kontakter end jer?

SS: Det havde han, men dem var han holdt op med at bruge. Han brugte kun os. Det var en HD-fyr, en meget vidtløftig karl (husker ikke navnet). Ole Geisler fastholdt sabotagen og det undrede jeg mig over. (SS tror det var en privat krig mellem Rolls-Royce og British Motor Company) (Samtale om ~~Bunden opgave~~ Ole Geisler)

Bunden opgave: At sætte telefonnettet ud af funktion. Jeg snakkede med en telefonmonter om i hvilke samlebrønde man skulle droppe en sprængladning. Han var forfærdet og satte mig i forbindelse med afdelingschefen. (Denne havnede senere i Sverige og hans afløser i KZ-lejr) og jeg blev kaldt ind til en drøftelse og han sagde: Vi har 4 hovedkabler. Hvis i udfører jeres plan vil nettet være lammet i $\frac{1}{2}$ år, men hvis i skar dem over herinde og bøjer dem opad og holder en flaske vand ned i hver, så vil de ikke kunne fungere i 48 timer eller 3 døgn afhængig af hvor lang tid vi reparerer dem i. I gamle dage var vindingerne i ledningen af bomuld. De ville både stille vandflaske frem og en nedstryger og forsyne os med et adgangskrot. Det var i øvrigt Lille-Martin, på et tidligt tidspunkt, før han blev taget.

SLUT.

ref ek

dato.....sign.....

Kære Svend Schipers.

Hermed nogle supplerende spørgsmål til udskriften af Bjarne Maurers interview med dig. Vi venter os ikke nogen "afhandling", men blot et par ord. Jeg laver godt mellemrum mellem spørgsmålene så du eventuelt kan bruge dem til at skrive svarene i. Brug eventuelt også de blanke venstresider og vedlæg det så i svarkuverten. Nogle af spørgsmålene er det sikkert umuligt at svare kort eller udtømmende på overhovedet, men vi håber, at du vil gøre et forsøg.

ek bm

1. Er der ikke kommet krav fra grupperne om bedre våben?

nej ikke bare men ønsket om de lille U.S. halvautomatiske og canadiske 12 skuds - 9 mm revolver pistol men ønsket var nok mere modelbetændt

2. Er det rigtigt, at der i store perioder ikke var værnemagere i arbejde i København på grund af sabotagen? *nej*

3. Er det rigtigt, som vi har fået oplyst, men vanskeligt kan kontrollere, at tyskerne i høj grad lagde produktion af smådele til den større våbenproduktion ud til småværksteder, sådan at en sabotage mod et lille maskinværksted kunne være rettet mod en (større) produktion. Eksempler? *Ja*

*Den smalle aktion mod ^{en lille} maskinfabrik Wotan
København var bestilt af ordre fra England
Produktion = dele til gyrochaps - elygmekanisme
men til VI og VII var bestilt i fik heller
og var understøttet D. Eichenhous - Lupton
for aktionen.*

4. Havde du forbindelse til Bøghs grupper på samme måde som til Brandts, eller var din kontakt hertil svagere?

Jeg havde sammen ~~forhold~~ ^{forhold} til begge men Brandt havde flere mænd og des ^{og andre} var større

5. Du tiltræder som Bopa leder i januar 1944 og det er perioden med sabotagestop. Kan du huske hvornår og hvordan der kom ordre til at genoptage sabotagen. Var der i din tid andre sådanne stop?

Der var aldrig været rettidigt sabotagestop
 i øjeblikket der i første halvdel er noget der ligner
 et stop skyldes det at Landst og hans nærmeste
 folk forvander sig af og med den nærmeste ledelse
 Det blev en mis at genoptage arbejdet og skabe nyt
 indhold

6. I det tidlige forår 1945 er der i København og på Sjælland en række sabotager rettet mod benzinanlæg. Kan du huske om der her var tale om en bevidst offensiv - mange benzinanlæg ryger samme dag - og om det eventuelt, som vi har hørt det sagt, skulle have drejet sig om en engelsk "test" af modstandsbevægelsens organisationsniveau.

Ja det husker jeg godt. De forskellige styrelser
 havde af styrelserne få modtaget ordre om
 at deres beholdning af brændstof ikke blev
 overtaget af tyskerne måske

Styrelser = Benzinforret + Brændstof m.fl.

hvor ikke på "ingenting. heh"

Jeg havde blicket om lagene skuldes, men de var
 færdige, da de skulle benyttes kun til at
 lade sig af fylde de brændstof m.v. så kunne skabe

7. Kan du huske noget nærmere om, hvor det tyske og danske sprængstof kom fra? (Eventuelt eksempler)

Vi har hørt at Rødovre Politi, der på Vestvolden havde oplagret tønder med trotyl, udleverde sprængstof, og at man i øvrigt stjal og købte på falske papirer.

sprængstof købt på falske papirer

Ja Donoris anmodes normalt af skattebetjente

oplysning ved politiets formidling

ikke men jeg aldrig hørte om

anmoden af formen stjal anmoder aldrig men skæmmet af lunde

*Ligeledes oplysning om sprængstof Rødovre Politi - Vestvolden
et rigtig kammer den 40 år gammel*

8. Kan du bortset fra dit forbehold overfor Brandt (s. 9 - 10) godkende den fremstilling af Bopas arbejde, der gives i "BOPA Sabotage"?

*Forfællelse, anmoder ~~forfællelse~~ vi - formen
og derfor kan ^{for} tilbringe selv om rissen forklarer
ikke er helt i overensstemmelse med det faktiske
forhold - grund ~~mangel~~ forfællelse ^{næsten} på 2.*

3. hånd

9. Du siger (s. 13) at der ikke var våbenmangel i Bopa, men mangel på sprængstof. Har der nogensinde været tale om mangel på mål? *nej*

*der var mangel på sprængstof der satte
grænser for aktiviteten.*

10: Vi nåede lige at kontakte "Bøgh" inden han døde. Han var da meget syg og skrev kun nogle meget kortfattede notater, hvori han blandt andet udtrykte bitterhed over at hans Bopa-afdelings arbejde aldrig var blevet anerkendt. I stedet er eftermælet præget af korrupsionsaffæren i hans afdeling, sådan som den kom frem i Horwitz' bog "En Sabotørs Erindringer". Vi har heller ikke talt med så mange fra hans afdeling.

Kan du, ud fra din erfaring, karakterisere Bøghs afdeling?

(Der er for eksempel Horwitz' beskrivelse af denne som bestående af folk af et "anderledes groft og primitivt stof" end Brandts.)

(Det er ikke fordi vi er interesseret i "skandalestof" eller det modsatte. Blot har vi faktisk fra vort interviewmateriale indtryk af, at Bøghs afdeling virkelig arbejdede på en lidt anden måde end Brandts og at den også var sammensat på en anden måde - den havde vel i højere grad end Brandts rødder i "pionertiden", sådan at presset på medlemmerne måske havde været længere, end det var tilfældet hos de lidt yngre folk hos Brandt?)

*Bøgh afdeling indførte en lang række skilte
på en indmarkede måde.*

*Da Bøgh blev sendt til Sverige skilte skilte
en del del. men den fængslede - der var
men Bruna var i Berlin efter Bøgh afgang
er blev ledelsesfunktionen var meget uoverset og for
mig og i det vel et andet - ^{inden} i den del der er
Efter 45 blev der af dem skabt for røver og
være en fik 14 år og to andre år. Jeg var anklaget.
mange del. Hovedmændene jeg troede at af den afjeller
at de regnede med at jeg ville række dem ind
inden forgrunde at var en. skilte de havde skilte
en del godkendelse til. Hovedmændene med Ludvigsen
ville på skilte og prof skilte skilte ind!*

Det er formentlig grunden til den manglende
 kommunikation
 I forhold man tager udgangspunkt
 i Høje Florentys beskæftigelse kan jeg
 godt se følge

Uffe er en glad og god fodboldspiller

Uffe kom fra de overste sociale lag
 og og har af flere grunde været
 en meget betyktet person og ungdom
 og ^{fra} en god uddannelse og derfor
 skæmpet som ind i et for ^{hans} fuldstændigt
 fremmed miljø. Skændene ^{der} han
 kommer fra de laveste sociale lag -
 der har haft en opvækst præget
 af nød - fattigdom - arbejdsløshed - mange
 boligforhold m.v. Voldsomme og "hæderlige"
 i Sydhavn området. De tæller et spring
 og udtrykker sig ^{måske} en kan ikke forstå
 Din antagelse om "Pionertiden" passer
 nok meget godt når man har set og
 oplevet at meget ~~der~~ er gået galt at
 kommunalbestyrelsen er fanger og dør at det
 vil forårsage at ^{de} indvinder en ind tilbage
 holdenhed

11. Blev der i din tid som BOPA-leder indgået nogen aftaler med det danske politi - fx at danske sabotører ikke skyder på danske betjente og visa versa. Havde dobbelt-aktionen i Ryesgade = Ambi og Nordwerk - nogen indflydelse på dette spørgsmål.

Nej. Politiet som korps havde et meget dårligt ry - jeg var fx af Sv. Wagners ungarns fælles oplysning at ~~undgå~~ man overvejede ikke at gøre politiet til et men at rekultivere det nyt

12. Blev der arresteret personer omkring dig? Vi tænker fx. på folk i Københavns ledelsen, den militære del af den undergrundshær, der blev opstillet i 1944; højt stående folk i CK. etc.

Ja i flere tilfælde men kan en det kunne finde frem til mig men kan måske for Liellhuset ved flyangreb det var Jørgen Norup

NATIONALMUSEET
—
MUSEET FOR
DANMARKS FRIEDSKAMP
1940-1945

CHURCHILLPARKEN, 1265 KØBENHAVN K.
TELF.: 01 - 15 77 14 og 01 - 15 97 14

Den 16. januar 1981.

Hr. Svend Ari Schipers
Størevænget 10 A
2791 Dragør

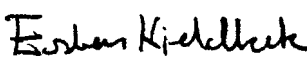
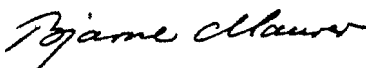
Kære 'Aksel' Schipers

Vort sabotage-projekt er nu gået ind i sidste fase, og vi er begyndt at udsende større referater af de cassette-bånd der er lavet i de sidste par år.

Jeg fremsender et referat af samtalen med dig, og jeg vil bede dig læse referatet igennem og rette fejl, misforståelser m.v. Vi har ligeledes skrevet nogle tillægs spørgsmål som du bedes besvare. Rettelserne til referatet kan du evt. skrive direkte på referatet. Tilsidst vil jeg bede dig underskrive referatet og returnere til Frihedsmuseet i vedlagte svarkuvert. Kopien er til eget brug.

Dette referat, cassette-båndet og de andre sager som vedr. dig vil der kun blive adgang til efter skriftlig ansgning til museets leder og din tilladelse. Hvis der er uklarheder kan du ringe på museet 01-137714 eller til mig privat 01-690564. Det har været af central betydning for projektet at vi har fået adgang til dine papirer fra besættelsen - vor bedste tak.

Med venlig hilsen,

Esben Kjeldbæk Bjarne Maurer

Vedlagt: 2 stk. referater, 1 side spørgsmål samt invitation til projekt præsentering

MUSEET FOR DANMARKS FRIHEDSKAMP
1940 - 1945
Churchillparken, 1263 København K

September 1977

Museet for Danmarks Frihedskamp 1940-1945 tillader sig herved at henvende sig til Dem for venligst at bede Dem give forskellige oplysninger på vedlagte spørgeskema.

Der er trods alt mange sider af Danmarks frihedskamp, der endnu ikke har været videnskabeligt behandlet, og da det må anses for en af Frihedsmuseets væsentligste opgaver at få indsamlet det fornødne materiale, medens der endnu lever personer, som kan berette herom, foretager Frihedsmuseet hermed en undersøgelse af sabotagen i Danmark.

Fra Kulturministeriet har Frihedsmuseet til denne opgave fået bevilget penge, der muliggør en sådan indsamling. Frihedsmuseet vil derfor være Dem meget taknemmelig, om De vil hjælpe os ved at besvare vedlagte spørgsmål og indsende spørgeskemaet så snart som muligt.

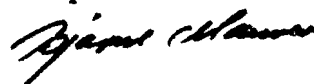
Som medarbejdere ved Frihedsmuseet vedr. denne undersøgelse er ansat stud.mag. Jesper Vang Hansen, stud.mag. Esben Kjeldbæk og stud.mag. Bjarne Maurer. Undersøgelsen forestås iøvrigt af museumsleder Jørgen H. Barfod.

Skulle der iøvrigt være problemer vedr. denne henvendelse, beder vi Dem henvende Dem til Frihedsmuseet, telf. 01 - 13 77 14 eller 01 - 15 97 14.

Med venlig hilsen

for

Museet for Danmarks Frihedskamp
1940-1945

Bjarne Maurer

Noget om BOPA i 1944.

Under en samtale med min yngre bror, Niels Saxtorph, der bl.a. forelæser om kildekritik, udtrykte jeg mig lidt skeptisk over for betydningen af "samtidigt skriftligt materiale". Som eksempel henviste jeg til "samtidige kilder"s omtale af sabotageorganisationen BOPAs historie fra januar 1944 til befrielsen, der - med få og ikke centralt placerede undtagelser - udelukkende omtaler den del af organisationen, der blev ledet af Børge Thing ("Brandt" og undlader at omtale den del, der blev ledet af mig med dækningsnavnet "Jørgen Bøgh". Min brors kommentar var, at det set i en større sammenhæng vel egentlig var mindre væsentligt, hvem der ledede hvad, og at i hvert fald havde jeg, der jo i givet fald måtte være nærmest til det, aldrig indvendt noget mod den fremstilling, der hidtil havde været enerådende.

Da jeg i anden anledning talte med museumsleder Jørgen Barfod, refererede jeg denne samtale og spurgte, om man på dette - i forhold til de stedfundne begivenheder - ret så sene tidspunkt ville være interesseret i en sådan "indvending" fra min side. Han svarede, at han, og muligvis også andre, ville være meget interesseret heri.

Dette er anledningen til de følgende optegnelser, idet jeg dog, for at give en baggrund for den senere udvikling, skal begynde med nogle oplysninger om starten af den organisation, der udviklede sig til BOPA.

Fabrikssabotagen i København begynder yderst beskedent i sommeren 1942, ikke helt, men næsten udelukkende udført af tidligere Spanien-frivillige, ledet fra DKP. I det sene efterår 1942 vedtages det, at dette arbejde skal udvides, og at nye deltagere skal optages i helt eller delvis nyetablerede 3-mands grupper. Fjernelsen af aerolit fra Faxe Kalkbrud markerer denne overgang.

I december 1942 optages jeg i en 3-mands gruppe med Poul Petersen ("H.H.") som leder, og iøvrigt bestående af Ole Riis og mig. Både Ole Riis og jeg havde relativt mange forbindelser til kredse der uden for DKP var optaget af at komme ind i modstandsarbejdet,

og under ledelse af "H.H." opbygger vi i de første måneder af 1943 et system af "undergrupper". Eigil Larsen ("P.J.", "Lauritz" og af andre kredse kaldet "Hesten") var blevet leder for de grupper, der var udgået fra DKP, og efter nogen tøven anerkendte han vort udvidelsesarbejde, gav os selvstændig status og gav os lov til at udvide vort lederantal med medlemmer fra de "gamle" grupper. De vigtigste heraf var Knud Jensen ("Schmidt") og Victor Mehl ("Jens"). Blandt medlemmerne af disse tidlige "borgerlige partisaner" (BOPA) kan - med henblik på den senere udvikling - specielt fremhæves Kaj Beckmann ("Bruhn"), Kjeld Jensen ("Storm"), Jørgen Jespersen ("K.K.") og Hans Edvard Teglers ("H.C."). De nye gruppers "generalprøver" er den firdobbelte aktion i Hillerød i april og aktionen mod Glud og Marstrand i maj (?) 1943.

Efter 29. august kommer også Børge Thing ("Brandt") ind i arbejdet, først som næstkommanderende under "Schmidt", senere som selvstændig leder, da "Schmidt" og jeg i efteråret 1943 løsgøres, for sammen - men stadig under "H.H."s ledelse - at søge at opbygge en helt ny afdeling (der på grund af den følgende udvikling ikke bliver til noget).

Ved nytårstid 1944 (vistnok i januar) bliver alle daværende ledere i BOPA med undtagelse af "Brandt" og mig arresteret, og grupperne (vistnok 8, hver bestående af 6-8 mand) bliver delt mellem "Brandt" og mig.

Ved et møde mellem os og Eigil Larsen bliver det vedtaget (eller rettere meddelt os!), at 1) vi i fremtiden vil få ordrer hver for sig direkte "oppe fra", 2) at ordrer vil dreje sig om sabotagemål eller principlinier, men hvem, der udfører ordrene, hvornår, med hvilket materiale og på hvilken måde, var det vores opgave at bestemme, 3) at vi ikke personligt bør mødes eller selv gå på aktion (et punkt, som ingen af os rettede sig efter), og 4) at den deling af grupperne, der allerede var sket, kan ændres, hvis der skønnes at være grund til det.

Kort tid efter (nogle uger? en månedstid?) fratræder Eigil Larsen

sin stilling - af grunde, jeg ikke kender på første hånd - og næsten samtidig går "H.C."s både store og effektive gruppe fra "mine" grupper over til Holger Danske af - i hvert fald officielt politiske grunde. En vis ærgelse over, at det var mig og ikke ham, der havde delt grupperne med "Brandt", spillede dog vistnok også en rolle. Min forbindelse til det, der i mellemtiden var blevet til Frihedsrådets kommandoudvalg, bliver Svend Nielsen fra DKP, med Aksel Schippers ("Aksel") som direkte kontakthand. Aftalen om "Brandt"s og min kompetencefordeling fornys, dog således at jeg overtager én af "Brandt"s grupper og får accept til at oprette et par helt nye grupper. Denne organisationsdels største aktioner er aktionerne mod Neutrofon, mod Ambi, Teknosan og Jeco i Ryesgade samt den herostratiske indsats mod Smidt, Mygind og Hüttemeier - der viste sig at være beordret på forkert grundlag - alle i for- og midtsommeren 1944.

I december 1944 tager jeg efter ordre til Sverige, og "mine" grupper - på ca. 40 mand - overtages af "Bruhn", men slås iøvrigt sammen med den såkaldte "Dagdriverbande" fra M-grupperne under ledelse af Bengt Olsson ("Bengt"). Samtidig får "Brandt"s betydeligste underleder "K.K." en selvstændig stilling over alle - eller de fleste af - "Brandt"s ca. 80 mand. "Brandt" selv er den øverste leder for begge de to underafdelinger. Fra dette tidspunkt, januar/februar 1945, er det rigtigt at tale om "Brandt" som lederen for BOPA - men altså først et år senere, end det normalt anføres. I maj 1945 ligger der ét BOPA-kompagni på Husarkasernen under "Bengt"s ledelse og ét BOPA-kompagni i Otto Mønstedts Hus under "K.K."s ledelse, mens "Brandt" er afsnitschef for BOPA som helhed.

Der er to årsager, der tilsammen giver en sandsynlig begrundelse for, at de samtidige tidligste kilder totalt overser min og "mine" grupper eksistens.

Den første er rent politisk. Børge Thing opstilles af DKP som kandidat til Folketinget, og det er naturligt i den sammenhæng at koncentrere al tale om ham, så meget mere som han - og hans folk - har store og stærkt fremhævede aktioner bag sig. (Måske havde der

dog været "råd" til at omtale også andre aktioner, først og fremmest den næsten totalt uomtalte Ryesgade-aktion, der hører til BOPAs allerstørste).

Den anden grund er Børge Things øjensynlige uvilje mod udadtil at afgive noget af sin lederrolle. Da "H.H." efter at have været i fængsel og/eller KZ-lejr i Tyskland kommer hjem med Bernadottes redningsaktion og springer af toget i Valby og venter at finde i hvert fald en eller anden ledende post i den organisation, han selv har skabt, får han kun en kold skulder af "Brandt". Da Børge Thing udsender sin bog om BOPA, omtales jeg - ene blandt pionererne - ikke, hvad der har undret andre end mig.

Netop ud fra en kritisk holdning til kildemateriale kan der naturligvis sættes spørgsmålstegn ved en redegørelse som den foranstående, der ganske vist tilstræber at være objektiv, men som ikke lægger skjul på at være skrevet ud fra en subjektiv stillingtagen, oven i købet godt 30 år efter de begivenheder, den omhandler. Enkelte ting kan dog bilægges med omtale fra anden side.

En af Carl Madsens bøger bringer et billede af grundlæggerne af Københavns sabotage, der iblandt mig. Billedet er taget ved en fest sommeren 1945. Knud Jensen er ikke med, fordi han insisterede på at blive fotograferet sammen med pigerne. Ole Riis er af helt specielle grunde ikke med, og Børge Thing er ikke med, fordi han simpelt hen ikke hørte hjemme i selskabet. - Teglers skriver i sin første bog, at han gik over "fra Jørgen Bøghs grupper til Holger Danske" (citeret efter hukommelsen). - Et flere steder anvendt billede gengiver en hjemmelavet panservogn (i maj 1945 påmalet "BOPA"), der er lavet af "mine" grupper, og som ikke kan henføres til "Brandt"s. - Der refereres til Ryesgade-aktionen i Therkel M. Therkelsens i London udgivne "Triumph in Disaster". - Hurwitz ("Uffe") skriver i sin bog - ikke særlig venligt - om sin glæde ved at komme over i "det andet" ("Brandt"s) BOPA. - Endelig kan der i diverse erindringsbøger findes henvisninger til "Bøgh og hans grupper", men jeg indrømmer, det ikke står særlig ofte.

Bedømt ud fra sikkerhedshensyn i en illegal tid er det kun godt ikke at være omtalt. I dag havde en lidt større omtale i denne sammenhæng været ganske tilpas.

Om de personer, jeg nævner, kan der - i kronologisk rækkefølge - anføres følgende:

Poul Petersen ("H.H.") har taget navneforandring til Felvø, og det er mit indtryk, at han ikke ønsker at udtale sig om denne periode af sit liv.

Ole Riis er kunstmaler.

Eigil Larsen er død.

Knud Jensen ("Schmidt") har for nylig kunnet ses i Lis Møllers TV-udsendelse om besættelsestidens ofre, men er vistnok iøvrigt ikke meget for at udtale sig.

Victor Mehl ("Jens") er skudt af tyskerne blandt "de 11 fra Shell-huset".

Kaj Beckmann ("Bruhn") er forretningsfører for BOPAs Mindefond.

Kjeld Jensen ("Storm") hedder nu Mejding og er skoleinspektør.

Jørgen Jaspersen ("K.K.") er oberstløjtnant.

Hans Edvard Teglers ("H.C.") ved jeg aktuelt intet om.

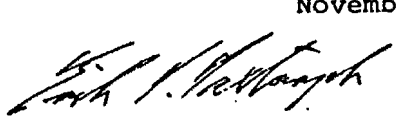
Børge Thing ("Brandt") er død.

Svend Nielsen er mig bekendt død.

Aksel Schippers ("Aksel") er kørelærer.

Bengt Olsson ("Bengt") er arkitekt.

November 1976.

 -

Erik S. Saxtorph

("Jørgen Bøgh")

J. Barfod

Sendt til:

Museumsleder, cand.mag. Jørgen Barfod

Kontorchef Thorkild Dige

Lektor, dr. phil. Jørgen Hæstrup

Lektor, mag. art. Niels Saxtorph

Pædagog, lektor John Bertelsen

Med venlig hilsen

Erik S. Saxtorph

Efterskrift:

Efter accept af min gamle ven og krigskammerat Erik Saxtorph - kaldet Jørgen Bøgh - af mig: Gøngehøvdingen - er redegørelsen videresendt til følgende:

- ~~12~~ Det Kongelige Bibliotek.
- X Pædagog Minna Heimann.
- X Pens.skolesundhedssygeplejerske Anna Elisabeth Hertz.
- X Skolcelev Olav Bertelsen, Den alternative skole, Hillerød.
- X Læge Fritz Bruhn Petersen, Trunnevangen 4, Charlottenlund.
- X Typograf Preben Johansen, Ved Bellahøj 10, Brønshøj.
- X Konsulent Aage Valbak, Social/sundhedsstyrelsen.
- X Professor Sven Møller Kristensen, Københavns Universitet.
- X Arkitekt/redaktør Poul Erik Skriver, Arkitektens Forlag.
- X Keramiker/I.L.O.-expert Jørgen Petersen, Smedens Hus, Mullerup.

John Bertelsen

kaldet: Ib - Dronningens vagtmester
13.6.1977

Interview med Aksel Schippers (BOPA) 5.10.87 af Michael Thing pr. telefon.

AS: Aksel Schippers.

MT: Michael Thing.

MT: Blev der givet ordre til BOPA's folk om at være tilbageholdende under Folkestrejken ?

AS: Ja det blev der.

MT: Hvem gav ordren ?

AS: Det gjorde jeg. Jeg traf ordren hurtigt.

MT: Hvorfor blev en sådan ordre givet ?

AS: Der var masser af velbevæbnede mænd i de militære ventegrupper. Min største frygt var, at modstandsbevægelsen skulle lokkes frem. Hvis BOPA's mænd først begyndte på noget under Folkestrejken, ville ventegrupperne vælte ud på gaderne. Ventegrupperne bestod bl.a. af militærfolk og Dansk Samling folk. Samtidig var situationen den, at hvis modstandsbevægelsen skød en soldat, så skød tyskerne mellem 2 og 4 fanger.

MT: Kan du datere ordren ?

AS: Nej, jeg kan ikke huske, hvornår den blev givet ?

MT: Kan det tænkes at den blev givet fredag den 30. juni, generalstrejkens første dag, hvor BOPA om morgenen sprængte Aluminiumsfabrikken i luften på Amager ?

AS: Den aktion havde planlagt i et stykke tid. Det er muligt at ordren faldt den dag.

MT: Hvordan kommunikeredes ordren ud til BOPA's grupper ?

AS: Jeg talte med Erling Andresen, Bjarne Sørensen, Olsson, Brandt og Bøgh. Desuden gav jeg Svend Nielsen beksed, der havde forbindelse til partiet. Jeg havde en uge ntlig kontakt med Svend Wagner, der havde forbindelsen til Frihedsrådet.

MT: Kom der en ordre et andet sted fra til dig om dette, f.eks. fra Frihedsrådet ?

AS: Nej, det var vores egen beslutning.

MT: Var du selv i København under Folkestrejken ?

AS: Ja, jeg boede på Amager.

6.10.87

Kære Aksel Schippers!

Tak for hjælpen med interview'et. Jeg sender dig det nedskrevne fra vores samtale. Der er to eksemplarer. Hvis det er OK, vil jeg høre om du vil signere den ene og sende retur. Det er mest for at undgå misforståelser. Den anden er til dig.

Mange venlige hilsner

Michael Thing

